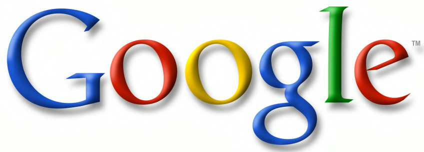

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 06737497 9

GRATIANI ASCHPANI

DE

SVPERSTITIONE ERVDITA

SEV

LITTERARIA

LIBELLVS.

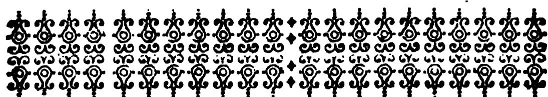

COLONIAE,

cIↃ IↃ cc XXVIII.

Critique de la Charlatanerie, divisée en forme de Panegyrique faits et prononcée par elle même. Discours 1. II. a Paris 1727. 12. pagg 108. V. N. 3. [illegible] [illegible] V. 1728. p. 511.

CAPVT I.

DE SVPERSTITIONIS ERVDITAE SEV LITTERARIAE NATVRA AC INDOLE.

Vamuis forte non deeſſet, qua argumentum noſtrum exordiri poſſemus, de ſuperſtitionis litterariae nomine ac vera ratione copioſa diſputatio, iſta tamen, cum breuitati ſtudeamus, in praeſenti ſuperſedemus. Paucis modo, quid nobis ſit erudita ſuperſtitio, hoc loco explicare, noſtrarum partium ducimus. Intelligimus ſcilicet per ſuperſtitionem eruditam ſeu litterariam illud humani intellectus voluntatisque vitium, quo propenſiori, quam par erat, affectu, & quae hinc oriri ſolet, praepoſtera exiſtimatione & litteratos viros & res litterarias proſequimur, idque vel verbis, vel actionibus palam facimus. Apparet hinc non vnius generis litterariam eſſe ſuperſtitionem; quapropter diſtincte nobis circa eam verſandum, atque primum illa contemplanda erit, quae vi-

ris eruditis exhibetur; tum ea, qua res ad litterarum ſtudia ſpectantes coli inepte ſolent.

SECTIO I.

DE SVPERSTITIONE ERGA VIROS LITTERATOS GENERATIM.

Conſpectus.

Superſtitioſus doctorum cultus mox cum incunabulis bonarum litterarum cepit, quo affecti ſunt Ebraeorum, Aegyptiorum, Perſarum, Indorum doctores, §. I.
Graecorum Philoſophi, §. II.
primi Eccleſiae doctores, Patres vulgo dicti, §. III.
nominatim ex illis Beda, §. IIII.
doctores Scholaſtici §. V.
alii antiquioris §. VI.
& recentioris aeui ſcriptores; §. VII.
immo etiam foeminae eruditae, §. VIII.
omnium vero impenſiſſime Ariſtoteles. §. VIIII. X. XI.
Variae autem ſuperſtitioſi illius eruditorum cultus ſpecies dantur. §. XII.

§. I.

ANtiqua eſt ſtultitia, viros, qui aliis doctrina praeſtant, nimium ſuſpicere, & ſtatim nata, cum ex hominum ſocietate quidam ſcrutandis diuinis humanisque rebus totos ſe darent, atque hac ſcrutatione ignorantiae errorumque caliginem ab

ab aliorum animis depellere conarentur. Non fert instituti nostri ratio, hanc rem a scientiarum natalibus repetere. Hinc veteres Ebraeorum * doctores, Aegyptiorum sacerdotes, ** Persarum Magos, *** Indorum Brachmanes, * aliosque antiquorum temporum sapientiae magistros tacemus, de eorum cultu parum solliciti. Saltem post HOMERVM ** & HIPPOCRATEM, *** e sequioris aeui Philosophis vnum atque alterum, ab aliis superstitiose amatum laudatumue, in medium producimus.

* Quanta in autoritate & existimatione inter suos sint Ebraeorum magistri, quos Rabbinos vocant, ex hisce ipsorum sententiis cognosci potest: *Dilectiora sunt verba scribarum seu doctorum prae verbis legis: Etiam profanus doctorum sermo toti legi est aequiparandus: Veneratio magistri tui eadem sit, quae Dei.* Immo tam peruerso cultu suos Iudaei prosequuntur doctores, vt sententias eorundem, sibi inuicem repugnantes, vna eademque fide recipiendas esse iubeant. Conf. IO. FRISCHMVTHI Disput. *de quaest. an Ebraei statuant, idem simul posse esse, & non esse*, §. XIV. & IO. ANDR. EISENMENGERVS *im entdeckten Jüdenthum Part. I. Cap. VIII. pag. 331. seqq.* qui copiosissime stultam doctorum inter Iudaeos venerationem exponit. Lepidum huius documentum dederunt in laudibus R. HILLELIS augendis, quod commemorat IO. FRANCISCVS BVDDEVS in *Introduct. in*

Philosoph. Ebr. ad §. XXII. pag. 105. seqq. edit. rec.

** Hos magnum olim gloriae gradum, proximumque a Regibus honoris locum obtinuisse, DIODORVS SICVLVS autor est *Lib. I. Biblioth. Histor. Cap. XXXVII.*

*** Magna cum dignitate inter Persas Magi vixerunt. APVLEIVS enim in *Apologia pag. 290. Opp.* edit. ELMENHORSTII 1621. 8vo. testatur, *nulli temere inter Persas concessum est, magum esse, haud magis quam regnare:* & CICERO *Lib. I. de Diuinat. pag. 1160. b. Opp.* edit. SCHREVELII: *nec quisquam rex Persarum potest esse, qui non ante magorum disciplinam scientiamque perceperit.*

* Vnus eorum nomine BVDDES celebris fuit, quem ceu Deum honorasse ipsius sectatores, CLEMENS ALEXANDRINVS testis est *Lib. I. Stromat.* Conf. GERH. IOH. VOSSIVM *de Philos. Sectis Cap. I. §. 20. pag. 7.*

** Hunc ex antiquis solum fere laudabat CODRVS, Orator & Poeta antiquus, eumque Amasium suum vocabat, iureiurando affirmans, eum non hominem, sed ex Diis vnum fuisse, qui olim vixerit inter homines, donec diuina illa carmina scripserit. Vid. VINC. PARAVICINI *Singularia de viris eruditione claris, Centur. I. num. XVI. p. 8.* Ipsius honori templa quoque dedicata, summaque hominum erga eum nunquam non studia fuisse, alibi percipiemus. Legatur interim de superstitioso HOMERI cultu GOTTLIEB STOLLE *in der Einleitung zur Historie der Gelahrheit, Part. I. Cap. V. §. 25. not. (w) p. 170. seq.* & *in den neuen Zusatzen p. 23.*

*** Ille ſane per vniuerſam Graeciam tanta in admiratione fuit, vt vivus ab omnibus veluti praeſens Deus quidam haberetur, & poſt mortem diuinis afficeretur honoribus. Lege GALENVM *Lib. I. de vſu partium Cap. 8. 9.* & IO. ALB. FABRICIVM *Bibliotb. Graec. Lib. II. Cap. XXIV. §. I. p. 843.*

§. II.

PYTHAGORAS * certe & SOCRATES, ** vti omnes aeui ſui ſapientiae doctores doctrinae morumque integritatis laude facile ſuperarunt; ita non paucos mortalium in caecam ſui venerationem rapuerunt. Sed & EPICVRI, *** cuius praeclara in ſapientiae ſtudium merita haud dubie plures inficias ibunt, magnam olim opinionem fuiſſe ac exiſtimationem, admiratione non minus, quam memoratu dignum eſt.

* De hoc DIOG. LAERTIVS *de vitis Philoſophor. Lib. VIII. Segm. 14. 15.* refert: *Adeo omnibus admirationi fuit, vt dicta eius familiares dicerent, Dei omnigenas voces. Itaque cum illo perdurabant, atque adibant illum ſtudiorum cauſa & Lucani, & Picentes Meſapiique & Romani. Neque vero pauciores ſexcentis erant, qui noctu ad illum audiendum confluebant. Ac ſi qui praeſentia illius frui meruisſent, ſcribebant ſuis, tanquam magnum quiddam ac praeclarum adepti eſſent.* Quo loco PYTHAGORAM Romani habuerint, ſtatua Romae in eius honorem exſtructa nos

condocere poteſt, cuius rei teſtem habemus PLINIVM *Lib. XXXIV. Hiſtor. natur. Cap. 6.* Metapontinis vero tantae admirationi fuit, *vt ex domo eius templum facerent, eumque pro Deo colerent*, quod IVSTINVS annotauit *Lib. XX. Cap. 4. in fin.* Alia legas apud IAMBLICHVM & PORPHYRIVM, vitae Pythagorae ſcriptores; & in compendio in IO. ANDR. SCHMIDII Diſp. αὐτὸς ἔφα *ſeu ipſe dixit Pythagoraeorum collatum cum* αὐτὸς ἔφα *ſeu ipſe dixit Chriſtianorum §. VII. p. 11. ſeq.*

** AESCHINES tanto huius magiſtri ſui amore flagrauit, tantaque eum coluit obſeruantia, vt nunquam a latere eius diſcederet, vnde & SOCRATEM dixiſſe ferunt: *ſolus nos colere nouit Æſchines.* Vide DIOG. LAERTIVM *Lib. II. Segm. 60.* Neque tamen alii defuerunt SOCRATI admiratores ſtrenui. Sic CICERONI audit fons omnium Philoſophorum; VALERIO MAXIMO doctrinae clariſſimum columen; LACTANTIO omnium Philoſophorum doctiſſimus; XENOPHONTI ſapientiae quoddam terreſtre oraculum. Conf. IO. FR. BVDDEI *Dialogus de moribus Philoſophor. p. 76.*

*** Huic magnam diſcipulorum copiam fuiſſe, qui memoriam eius velut Dei cuiusdam coluerint, natalem ſolemni die celebrauerint, imaginem in poculis & annulis circumtulerint, magna conſenſione veteres tradunt, DIOG. LAERTIVS *Lib. X. Segm. 18.* CICERO *Lib. II. de Fin.* PLINIVS *Lib. XXXV. Cap. 2.* Add. AEGID. MENAGIVS *in Annotat. ad* DIOG. LAERTIVM *pag. 454.* IO. ALB. FABRI-

BRICIVS *Biblioth. Gr. Lib. III. Cap. XXXIII. §. 1. p. 805.*

§. III.

Humanae ſapientiae doctoribus doctores diuinae ſuccedunt, quos recentius aeuum glorioſo Patrum titulo condecorauit. Hos tantum honoris prae gentilium Philoſophis mereri, quantum diuina humanis praeſtant, nemo ſanioris mentis abnuet. Sed & heic interdum ſuperſtitioni aliquid datum eſſe, rerum annales dubitare nos haud ſinunt. Ipſorum Patrum nonnulli in eos, qui doctrina & vita praeceſſerant, impenſiori haud raro ferebantur amore, qui in nimias eorum laudes peruerſamque placitorum admirationem erumpebat. * Id quod coeco ſatis impetu imitata eſt Romana eccleſia. Haec enim veteres diuinarum litterarum doctores maximo opere veneratur, atque ex hominum fere ſorte eximit, dum lapſus & erroris omnis immunes eos pronunciat, ipſorum cogitationes ſancte cuſtodit, easque cum ſanctioribus diuini ſpiritus dictis exaequat. ** Equidem nos haud fugit, quam varius ſit Pontificiorum erga venerandos Patres affectus, aliis peruerſe, aliis ſatis ingenue de illis exiſtimantibus: exiſtere tamen inter Papaeos, qui maius illis eccleſiae lumini-

bus, quam par eſt, pretium decusque ſtatuant, inter omnes conſtat, noſtroque argumento in praeſenti ſufficit.

* Exemplo nobis eſt CYPRIANVS, qui TERTVLLIANVM tanti aeſtimabat, vt nullum diem abire paſſus ſit, quin aliquid in eius ſcriptis legerit. *Da magiſtrum*; ſolemnis ipſi formula erat, quoties miniſtrum TERTVLLIANI opera afferre iubebat. Vid. IO. HENR. HOTTINGERI *Hiſtor. Eccleſ. Part. I. Sec. III. Sect. I. p. 106.*

** Legi circa hanc rem meretur praeter alios, qui de autoritate Patrum diſputarunt; ANDR. RIVETVS in Tract. *de Patrum Autoritate*, quem praemiſit *Critico* ſuo *ſacro*, inprimis *Cap. III.* vbi, *qualis & quanta ſit ex Pontificiorum ſententia Patrum autoritas*, diſquirit. Et ſtultae quidem venerationis, quam nos perſtringimus, FRIDEGISVM Abbatem inſimulat *pag. 12. ſeq.* edit. in 8vo. cui AGOBARDVS Epiſcopus Lugdunenſis tribuit: quod multos iniuſtos quoscunque interpretes atque expoſitores Apoſtolis & Euangeliſtis coaequarit, cum SYMMACHVM & PAVLVM, & DYDIMVM & IOHANNEM vna defenſione indifferentique laude dignos duxerit.

§. IIII.

Speciatim BEDAE ſingularis olim habitus fuit honor, quem vel impoſitum ipſi Venerabilis * cognomen omnibus ob oculos ponit. Tanta eius fuit gloria, vt doctiores quoque illius ſeculi de eo hoc iudicium ferrent: Hominem in extremo

orbis

orbis angulo natum vniuersum orbem ingenio suo perstrinxisse. Quin eo vsque heic progressi sunt Pontificii, vt somniare non erubescerent, lapides quoque, aues & pisces BEDAM veneratos esse, atque sermonibus, quos ad ipsos habuit, hunc imposuisse colophonem: Amen, venerabilis Beda, Amen! **

* Qua occasione nomen illud obtinuerit BEDA, non uno ore eloquuntur annalium conditores. Mirae de eo nugae in *vita Bedae*, *Operibus* eius praemissa, leguntur. Si HOTTINGERVM audiamus in *Histor. Eccles. Part. I. Cap.* seu *Sec. VII. Sect. V. p. 434.* haec isti cognomini origo fuit: *Discipulus quidam, cum praeceptori suo,* (BEDAE) *epitaphium scribere vellet versibus Leoninis, essetque non sic exercitatus, ita incepit: hac sunt in fossa Bedae Presbyteri ossa. Intelligens autem metrum hoc modo stare non posse, mire se torsit, & tandem defatigatus in his cogitationibus obdormiuit, atque in somnio putauit, sibi diuinitus suggeri vocabulum Venerabilis, quo versum compleret, vt esset: Hac sunt in fossa Bedae Venerabilis ossa.*

** Ex DVRANDO haec confirmantur apud AD. TRIBBECHOVIVM *de Doctoribus Scholast. Cap. VI. §. I. p. 287. seqq.* nouiss. edit. ubi p. 288. & haec afferuntur: *Beda, cum prae nimia senectute oculi eius caligarent, fecit se duci per villas & castra, vbique verbum domini praedicando: Cumque quadam vice per quandam vallem magnis lapidibus plenam transiret, & quidam ex ductoribus ei diceret, quod*

ibi esset magnus populus congregatus, expectans eius praedicationem auide & silenter, & tunc incepit illi praedicare feruenter, & cum in fine conclusisset, per omnia secula seculorum, mox omnes lapides alta voce clamasse dicuntur: Amen venerabilis pater Amen; & ideo venerabilis pater appellatur.

§. V.

Patres excipiunt communi suffragio Doctores Scholastici, viri, qui medio aeuo & deinceps ad emendationem religionis vsque Theologiae tradendae operam nauabant. Aristotelis philosophandi ratione multum delectabantur, eamque pessimo consilio cum rebus sacris miscebant. Syllogismorum artem, sophismata, otiosas quaestiones, subtilitates spinosiores vehementer amabant, atque in eorundem discussione magnam & nominis & scientiae gloriam ponebant. Et ecce! tricae illae ac nugae, quas loco sanioris doctrinae profitebantur isti homines, admirationem ipsorum, & quae hanc insequitur, profusam venerationem in hominum animis excitarunt. * Testes sunt superstitiosi, qui nominibus illorum adiiciebantur, tituli, alibi enumerandi: ** testes sunt diuina ferme, quibus ornabantur, elogia: *** testes iudicia, quae etiam, cum orbis meliora didicerat, de illis ferebantur, non aequa solum, sed & satis

larga

larga ac profuſa.* Ne quid de ſcriptis eorum dictisue, quae cum diuinis oraculis eadem metiebantur nonnulli exiſtimatione, commemorem.

* Sic THOMAE DE AQVINO, principis Scholaſticorum, vniuerſa doctrina a Pontifice approbata eſt, vt aſſerere etiam audeant Pontificii, neminem ab illa ſine haereſeos ſuſpicione diſſentire poſſe. Plura de hoc & aliis dabit AD. TRIBBECHOVIVS in libro *de Doctoribus Scholaſt.* ſpeciatim *Cap. VI. p. 329. ſeqq.* nouiſſ. edit. in 8vo.

** Infra *Sect. II. §. I.*

*** Vt vnum atque alterum ſpeciminis loco proferamus; IACOBVS DE SVSATO in has immodicas THOMAE & ALBERTI laudes erumpit: *Duo magna luminaria ex ordine Praedicatorum mundo apparuere, ſcilicet luminare maius i. e. B. Thomas de Aquino, vt praeeſſet diei: & luminare minus, i. e. Albertus M. vt praeeſſet nocti. Vid.* IO. HERM. AB ELSWICH *Schediaſma de varia Ariſtotelis in Scholis Proteſtant. fortuna*, quod cum IO. LAVNOII libro *de varia Ariſtotelis in Academia Pariſ. fortuna*, ante annos aliquot editum fuit, §. VI. p. 12. STANCKARI de PETRO LOMBARDO encomium eſt: *Plus valet vnus Petrus Lombardus, quam centum Lutheri, ducenti Melanchthones, trecenti Bullingeri, quadringenti Petri Martyres & quingenti Caluini, qui omnes ſi in vno mortario contunderentur, non exprimeretur vna vncia verae Theologiae.* Conf. VAL. ALBERTI *Intereſſe Religion. Artic. III.* p. 193. De GA-

BRI-

BRIELE VASQVEZIO ita magnifice pronunciat IOHANNES DE S. BAPTISTA apud IO. EVSEB. NIREMBERGIVM *in vita S. Ignatii Cap. XXXVIII. illum Solem esse Theologiae, magistrum magistrorum & doctorum, hominem admirabilem, angelum intelligentia, magistrum, lucem, solem Theologiae, qui sine vllius iniuria iure mereatur nomen doctoris orbis, quemadmodum sua aetate gloriosissimus Chrysostomus.*

* Quam honorifice de Doctoribus Scholasticis senserint IO. PICVS, BACO DE VERVLAMIO, CALIXTVS, HORNEIVS &c. exponit laudatus TRIBBECHOVIVS *Cap. VII. p. 351. seqq.* IOHANNIS PICI iudicium quin heic afferamus, vix nobis temperare possumus. *Est in Iohanne Scoto*, inquit, *vegetum quiddam & discussum, in Thoma solidum & aequabile, in Aegidio tersum & exactum, in Francisco acre & acutum, in Alberto priscum, amplum & grande, in Henrico, vt mihi visum est semper, sublime & venerandum.*

§. VI.

Theologia Scholastica vbi terminum suum fatalem experta est, superstitiosus simul erga eiusdem professores cultus exspirauit. Ad extrema tamen semper inclinans humana natura, illico alios sibi delegit, quos vitiose honoraret suspiceretque. Caput tum erigebat despecta adhuc litteratura, quae ab humanitate nomen accepit, & veterum scriptoribus vitam ac *lucem* denuo largitur. Non poterat igi-

tur non fieri, cum praeſtantiſſima ingenia in recudendis iis, emendandis, extollendis quotidie fere laborarent, quin haud pauci in peruerſum veterum autorum amorem abriperentur. Reperti hinc ſunt, qui HOMERVM, HIPPOCRATEM, ARISTOTELEM ita admirabantur vnice, vt in hominibus excesſiſſe humanum faſtigium ipſis viderentur: qui de LIVIO cenſebant, nec aetatem ſuperiorem, neque totam poſteritatem, non modo potiorem, ſed ne parem quidem vllum habuiſſe ſcriptorem: qui PLVTARCHVM ex omnibus libris ſeruatum volebant, quippe qui vere theſaurus ſit eorum, quae praeſtantiſſima in omnibus aliis ſcriptoribus ſparſim inueniuntur, ſiue Philoſophiam & alias diſciplinas, ſiue hiſtoriam Graecam & Romanam ſpectes. *

* Conf. VINCENT. PARAVICINI *Singularia de viris erudit. claris Centur. I. num. XCI.* & C. *pag. 31. 33. Centur. II. num. VII. p. 41.* In hoc ſuperſtitionis litterariae genus haud dubie digitum intendit, illudque ſalſe ridet TRAIANVS BOCCALINI in *Relationibus ex Parnaſſo Centur. I. Relat. LXXXVI. p. 311.* In iſta enim relatione, cui titulum fecit: *Damit Iuſtus Lipſius den Fehler, ſo er mit ſeiner Anklage wider Tacitum begangen, verbeſſern möchte, obſervirt er ſolches ſo genau, daſs ihm von Apolline zugemeſſen wird, als ob er ihn vor einen Abgott hielte;* LIPSIO, ceu ſuper-

perstitioso TACITI admiratori, hanc orationem tribuit: *Es seye Tacitus unter allen verständigen Historicis der Vornehmste, ein Vater der Weißheit, ein Wunder und Oraculum in der ratione status, ein allgemeiner Lehrer und Unterweiser der Politicorum, und rechte Meister aller derjenigen, in deren Schriften mehr sententiae als Wörter zu finden, eine rechte Richtschnur, darnach sich ein ieder richten soll, der grosser Herren ihre actiones zu beschreiben sich unterfangen will. Ja es sey Tacitus ein rechtes, wahres Contrafait aller Historien, der beste Schul- und Lehr-Meister aller hohen Potentaten, und anderer die zu Hof leben, ein rechter Probier-Stein, auf welchen man den Humor großer Herren probiren und erkennen lernen soll, die rechte Waage, darauf man auch die Privat-Personen auf das allergenaueste abwiegen und erfahren kan, was hinter ihnen steckt, ein Buch, welches alle Fürsten und Herrn täglich in ihren Händen haben sollten &c.* Subiicit denique BOCCALINI: *Aus solchem übermachten und allzugroßen Lob kunnte Apollo leicht abnehmen, daß Lipsius Tacitum gleichsam für einen irrdischen Gott hielte.*

§. VII.

Nec minus ex recentioris aeui viris, eruditionis meritorumque copia florentibus, quidam digni aliis visi sunt, qui ad extremum vsque reuerenter haberentur. *Vt* enim alios praetereamus, * vel solus VRBANVS REGIVS, ** magni nominis

Theologus cum BACONE DE VERVLAMIO,*** praecipuae olim dignitatis & autoritatis viro, exemplum praebere possunt.

* Conf. IO. HERM. AB ELSWICH in Schediasm. *de varia Aristotelis in scholis Protestant. fortuna. §. XXXI. p. 97.* & IO. HALESII *Historiam Concil. Dordrac.* a MOSHEMIO in latinum sermonem translat. *p. 154.* in not.

** Hunc eo honoris loco habuit ERNESTVS, Dux Brunswicensis & Lüneburg. vt supremi sacri Senatus mandata sub eius quoque nomine publicarentur, hac praefixa formula: *Wir von Gottes Gnaden Ernst, Hertzog zu Braunschweig und Lüneburg, und Urbanus Regius, der H. Schrift Doctor &c.* Quam rem iam alii inter excessus amoris & deuotionis retulerunt. Vide CHRISTOPH. HENR. ZEIBICHII *Schediasma de Theologis ad tempus commodatis §. VII. Unschuldige Nachrichten A. 1709. Siebende Ordn. p. 413.* Aliud prolixioris ERNESTI Ducis erga VRBANVM REGIVM affectus documentum ERDM. VHSE commemorat *in den Leben der berühmtesten Kirchen-Lehrer und Scribenten des XVI. und XVII. Seculi p. 344.*

*** Etenim non infimi ingenii homines inter Anglos haec subiit cogitatio, VERVLAMIVM prae ceteris mortalibus peculiari quadam rerum humanarum scientia, ope diuini prorsus luminis, fuisse instructum imbutumque, praecipue, ex quo tantam in regio Anglorum consessu autoritatem obtinuit, vt dicta &

pro-

perstitioso TACITI admiratori, hanc orationem tribuit: *Es seye Tacitus unter allen verständigen Historicis der Vornehmste, ein Vater der Weißheit, ein Wunder und Oraculum in der ratione status, ein allgemeiner Lehrer und Unterweiser der Politicorum, und rechte Meister aller derjenigen, in deren Schriften mehr sententiae als Wörter zu finden, eine rechte Richtschnur, darnach sich ein ieder richten soll, der grosser Herren ihre actiones zu beschreiben sich unterfangen will. Ja es sey Tacitus ein rechtes, wahres Contrafait aller Historien, der beste Schul- und Lehr-Meister aller hohen Potentaten, und anderer die zu Hof leben, ein rechter Probier-Stein, auf welchen man den Humor grosser Herren probiren und erkennen lernen soll, die rechte Waage, darauf man auch die Privat-Personen auf das allergenaueste abwiegen und erfahren kan, was hinter ihnen steckt, ein Buch, welches alle Fürsten und Herrn täglich in ihren Händen haben sollten &c.* Subiicit denique BOCCALINI: *Aus solchem übermachten und allzugroßen Lob kunnte Apollo leicht abnehmen, daß Lipsius Tacitum gleichsam für einen irrdischen Gott hielte.*

§. VII.

Nec minus ex recentioris aeui viris, eruditionis meritorumque copia florentibus, quidam digni aliis visi sunt, qui ad extremum vsque reuerenter haberentur. Vt enim alios praetereamus, * vel solus VRBANVS REGIVS, ** magni nominis Theo-

Theologus cum BACONE DE VERVLAMIO, *** praecipuae olim dignitatis & autoritatis viro, exemplum praebere possunt.

* Conf. IO. HERM. AB ELSWICH in Schediasm. *de varia Aristotelis in scholis Protestant. fortuna.* §. XXXI. *p.* 97. & IO. HALESII *Historiam Concil. Dordrac.* a MOSHEMIO in latinum sermonem translat. *p.* 154. in not.

** Hunc eo honoris loco habuit ERNESTVS, Dux Brunswicensis & Lüneburg. vt supremi sacri Senatus mandata sub eius quoque nomine publicarentur, hac praefixa formula: *Wir von Gottes Gnaden Ernst, Hertzog zu Braunschweig und Lüneburg, und Urbanus Regius, der H. Schrift Doctor &c.* Quam rem iam alii inter excessus amoris & deuotionis retulerunt. Vide CHRISTOPH. HENR. ZEIBICHII *Schediasma de Theologis ad tempus commodatis* §. *VII. Unschuldige Nachrichten A.* 1709. *Siebende Ordn. p.* 413. Aliud prolixioris ERNESTI Ducis erga VRBANVM REGIVM affectus documentum ERDM. VHSE commemorat *in den Leben der berühmtesten Kirchen-Lehrer und Scribenten des XVI. und XVII. Seculi p.* 344.

*** Etenim non infimi ingenii homines inter Anglos haec subiit cogitatio, VERVLAMIVM prae ceteris mortalibus peculiari quadam rerum humanarum scientia, ope diuini prorsus luminis, fuisse instructum imbutumque, praecipue, ex quo tantam in regio Anglorum consessu autoritatem obtinuit, vt dicta &

pro-

pronunciata eius vix vnquam vocata in dubium ſint, atque VERVLAMII loquentis verba non aliter excepta, ac ſi oracula potius, quam humana verba protuliſſet. Conf. GEORG. LVDOV. GOLDNERI *Bibliothecam Αυτοδιδάκτων ſelect. Ordine II. Exercitat. VII.*

§. VIII.

Neque tamen viri ſolum, ſed & foeminae, praeſtantiori ſcientia ornatae, vitioſo haud raro cultu ſunt exceptae. Ne praeter rem quicquam dixiſſe videamur, binas ſaltem ex earum grege nominamus; alteram ELISABETHAM IOHANNAM WESTONIAM, * alteram ANNAM MARIAM SCHVRMANNIAM, ** quae ipſa litterariam ſuperſtitionem, cui expoſita fuit, teſtatur & deteſtatur. ***

* Magnam ſane ſuperſtitionem laudes WESTONIAE tributae redolent. IOSEPHVS quippe SCALIGER miraculum virtutum: DAN. HEINSIVS Deabus aequalem: HETTERVS piam Pallada atque Graiam: IO. GENNADIVS ex Muſis decimam illam exiſtimarunt. Conf. CHRIST. FRANC. PAVLLINI Tract. *vom Hoch- und Wohlgelährten Teutſchen Frauenzimmer p. 159. ſeq.*

** Summa ac effuſiſſima elogia, quibus SCHVRMANNIAM extulerunt doctiſſimi quique, de ſumma eius in orbe erudito gloria, quae peruerſam venerationem ſecum traxit, fidem ſatis ſuperque faciunt. Iſta hoc ordine pandit PAVLLINI in libro alleg. *p. 135. ſq. & 141. ſq.*

Hein-

Heinsius nennte sie die zehende Muse: Iac. Crucius die Holländische Minervam: Johann Schmieth Alpha Virginum. Salmasius spricht: Sie sey so mit allerley Gelehrsamkeit ausgerüstet, daß er nicht wisse, in welcher er ihr den Vorzug geben solle. Der Königl. Polnische und Schwedische Secretarius Rötger nennet sie das eintzige Exemplar aller Wunderwercke an einen gelahrten Menschen, ein gäntzliches Monstrum ihres Geschlechts, doch ohne Fehler und Tadel. Paschius in Gynaeceo suo p. 55. exclamat: o! foeminam prodigio similem, quam nemo aemuletur, quia nemo imitari potest, nemo inuideat, quia supra inuidiam, non mortem posita fuit. Ein anderer sagt also von ihr:

Es konnte Griechenland kaum sieben Weisen finden,
Die doch mit ihrem Witz wie Butter an der Sonn
Bestehn, woferne sie sich wollten unterwinden,
Mit dir zu kämpffen, denn du trägst den Krantz davon.
Nur sieben Wunder-Werck hat uns die Welt gewiesen,
Die doch, genau beguckt, der Rede fast nicht werth;
Du, theures Wunderwerck, wirst überall gepriesen,
Und doch das tausende nach Würden kaum erklärt.

*** In *Εὐκληρία seu melioris Partis electione*, quo libro breuem vitae suae delineationem exhibet, *Part. I. Cap. I. §. VI. p. 10.* edit. Altonae

tonae 1673. his verbis: *Priusquam vero ad magis particularia accedam, illud mihi tanquam vniuersale quid, quod se per omnes pene vitae meae actus diffudit, ad vanitatem eius arguendam occurrit, detegendum puto: quod scilicet, quamuis saepius reclamaret conscientiae occultus quidam fundus, tamen sub specie alicuius virtutis, aut officii, & communis cuiusdam Eruditionis boni, me ad illud illustrioris famae Theatrum, vnde deinde difficilis erat regressus, pedetentim introduci passa sim; &, nescio per quam incuriam, vel occoecationem mentis argumentum vel ansam praebuerim LITERARIAE IDOLOLATRIAE; cuius se reos constituunt omnes vanae gloriae cultores, siue (vt quidam non inique dixit)* mendaces Panegyrici, *qui mutuis sese laudibus incantantes, in mera animalia gloriae se transformant; cui latissimae culpae me eatenus, a quibusdam immodicarum laudum mearum decantatoribus, inuolutam fuisse deprehendo, quod, dum me homuncionem mortalem, vermiculam terrae, & propter meam in Coelum multiplicem culpam, tum haereditariam, tum actiuam infidelitatem aeternis tenebrarum catenis, ac carcere dignam, in coelum vsque eueherent, meque non tantum Ethnicorum Numinum ordini prophane adscriberent, sed & veri Dei diuinis attributis Omniscientiae, & nescio, quibus non odiosis titulis, blaspheme onerarent; ego, me nusquam satis fortiter eorum dementiae, an impietati, publica quadam Protestatione, siue Apologia opposuerim; quod igitur nunc mihi sero, sed & serio, cum quadam neglecti officii detestatione, hic agendum esse duxi.*

§. VIIII.

§. VIIII.

Sed vnum ARISTOTELEM produxiſſe in medium, forte ſuffeciſſet, quo celebrius idolum orbis litteratus vix habuit. Huius coeci ſtultique cultores magno numero per multa ſecula extiterunt, ſuaeque erga ipſum reuerentiae nimiae perſpicua dederunt documenta. * Ampliſſimis eum nunquam non titulis mactarunt, ** & cum idonea verba deficere viderentur, ſimplici voce Philoſophum nominare, ſummo ipſi honori gloriaeque duxerunt. Neque verbis modo, quantus in ipſorum oculis animisque ARISTOTELES eſſet, ſed re ipſa quoque teſtabantur, cum placita eius tanquam diuinitus tradita haberent, ſibique religioni ducerent, vel latum, quod dicitur, vnguem a doctrina Stagiritae diſcedere.***

* Circa hoc argumentum conſuli potiſſimum merentur IO. LAVNOIVS *de varia Ariſtotelis in Academia Pariſienſi fortuna*; IO. HERM. ABELSWICH *de varia Ariſtotelis in Scholis Proteſtant. fortuna*, qui duo libelli vno volumine coniuncti jam proſtant; IO. ADAM. SCHERZERVS in *Programmatibus*, iunctim editis, *Program. VI. p. 58. ſeqq. Obſeruationes Selectae Halenſes Tom. VIII. Obſeru. X. §. 7. 8. p. 222. ſeqq.* IO. GEORG. WALCHIVS *in Diſſert. de Atheiſmo Ariſtotelis*, quae inter *Parerga* eius *Academica* eſt, *§. II. III. p. 299.*

** E.g. SCHEVRLICH, CASAVBONO, SCALIGERO, LIPSIO *magnum naturae miraculum; vnica Philosophiae Aquila; summus & primus scientiarum omnium dictator & imperator; summus omnium rerum iudex* audit. Vide dictas *Obseruationes Halens.* §. *VI. p.* 219. IVLIO CAESARI VANNINO apud IO. FRANC. BVDDEVM in *Thesibus de Atheismo & Superstit. Cap. I.* §. 24. *p.* 125. *Philosophorum deus, humanae sapientiae dictator, sapientum pontifex maximus* dicitur.

*** Ex horum numero peripateticus quidam Philosophus fuit, de quo referunt, quod tanta se erga ARISTOTELEM obstrinxerit fide, vt nulla adigi potuerit vi, quo tubum inspiceret, ne scilicet conuinci se pateretur, stellas quasdam a GALILAEO a GALILAEIS detectas, ARISTOTELI ignotas fuisse. Immo alius veritatem dogmatum ARISTOTELIS martyrio suo confirmare, & in eorum gratiam sanguinem effundere paratus fuit. Conf. IO. GOTHOFR. BÜCHNERI *Shediasma de vitiorum inter eruditos occurrentium scriptoribus Cap. II. Sect. I.* §. 4. *not.* * *p.* 84. MICH. LILIENTHALII *Machiauellismum Litterar.* §. *VII. p.* 26. IO. HERM. AB ELSWICH *Schediasm. laudat.* §. *XXXVI. p.* 109. *seqq.*

§. X.

Et haec in retinendis Stagiritae dogmatibus superstitio, integras eruditorum societates, quas Academias vocamus, corrupit, * cursuque temporum adeó inualuit, vt scientiarum magistri in scholis quibusdam

dam celebrioribus cogerentur, iureiurando fidem facere, ** se constantissimos tenacissimosque Aristotelis sectatores futuros, neque quicquam ipsius doctrinae aduersum propugnaturos vnquam esse. Vbi, tantum abest, vt substiterit, vt longius progrediens, res sacras quoque inuaserit, cœtumque puriorem inquinauerit peruersa Aristotelis autoritas & veneratio. ***

* Testes sunt Academia Parisiensis, Wittebergensis, Lipsiensis. De ista lege IO. LAVNOIVM *de varia Aristotelis in Academia Paris. fortuna Cap. XV. seqq.* de illa IO. HERM. AB ELSWICH *de varia Aristotelis in Scholis Protestant. fortuna §. VIII. p. 16.* de hac IO. BVRCHARD. MENCKENIVM, *Programmat. de dignitate magistri, inprimis Lipsiensis, Orationibus* eius *de Charlataneria* subnexo, & IO. HENR. ACKERI *supplementa ad* STRVVII *Bibliothecam Philosoph. p. 24. seq.* Regiomontanam Musarum sedem, cui idem seruile in custodiendis Aristotelis opinionibus studium exprobratum fuit, purgare conatur MICH. LILIENTHALIVS *de Machiauellismo litterar. §. VII. p. 25. in not.*

** Huiusmodi obligationis formulam cum sua interpretatione Germanica CHRIST. THOMASIVS exhibet *in monathlichen Unterredungen Ao. 1688. Part. I. p. 599.* quam vt denuo heic afferamus, instituti nostri ratio requirit: *Ich Endes unterschriebener, der sieben Künste Meister, für mich und meine Erben und Erbnehmen, mit Vollwort meines zu Ende un-*

terschriebenen Curatoris, urkunde hiermit, und bekenne: demnach ich allbereit dem Herrn Decano, Vice-Cancellario und Examinatoribus beym Festo Candelarum frey, wohlbedächtig und ungezwungen, auch mit nüchtern Gemüthe durch einen Handschlag angelobet und zugesaget, wenn ich in meinen Examinibus wohl, oder doch zum wenigsten mediocriter bestehen, und die höchste Ehren-Stelle in der Weißheit erlangen, und mit derselben gleich als mit einem Halßband gezieret werden würde, ich durchaus nichts lehren wolte, was des heiligen Aristotelis Philosophie, und der lang hergebrachten rechtgläubigen Lehre nur mit einem Winck zu wieder wäre; als wiederhohle auch izo nicht allein dasselbe in bester Form Rechtens, sondern ich verspreche auch, daß ich hoch-wohlgedachte hoch-gelahrte Welt-Weißheit des obersten Philosophi, welche auf dieser Academie vom Anfang der Welt bis auf diese gegenwärtige Stunde allezeit in völliger Blüte und ungekränckter Freyheit geblühet und gestanden, nicht nur nicht verdammen, sondern auch in meinen künfftigen Collegiis und Disputationibus, die ich so wohl zu Hauße als öffentlich, allen rechtschaffenen nach des Aristotelis Philosophie hungrigen und durstigen Seelen, zu sonderbahren Trost und Erquickung um einen wohlfeylen Preiß, den Armen so wohl als den Reichen, halten will. Conf. quoque IO. GOTTOFR. BÜCHNERI *Schediasma de vitiorum inter eruditos occurrent. scriptoribus Cap. II. Sect. I. §. 5. not.* **** *p. 88. seqq.* & MICH. LILIENTHALIVS *loc. cit. §. VII. p. 26.*

*** De

*** De autoritate, qu gauisus in Ecclesia olim ARISTOTELES, agit ADAM. TRIBBECHOVIVS *de DoctoribusScholastic. Cap. V. §. III. p. 217. seqq.* edit. rec. IO. LAVNOIVS *loc. alleg. Cap. XII p. 234.* dit. nou. IO. CASP. LOESCHERVS *Fascicula II. Obseruationum select. Obseruat. VI.*

§. XI.

Altius autem ire non otuit coecus erga Stagiritam affectus, quam, vbi quosdam tanta cepit vesania vt illum sanctorum beatorumque, in coelo triumphantium numero adscribere, & pro quodam Saluatoris in naturalbus praecursore venditare; * eius scripta θεόπνευστα pronunciare;** quin pro ipsissimo Deo Aristotelem habere non dubitarent. ***

* Stultitiae huius plura magistros Colonienses dedisse specimina, dudum viri docti notarunt. HENRICVS CORNELIVS AGRIPPA *de incertitud. & vanit. scientiarum Cap. LIV.* de Aristotele inquit: *dignissimus profecto hodie latinorum Gymnasiorum doctor, & quem Colonienses mei Theologi etiam diuis adnumerarent, librumque sub praelo euulgatum ederent, cui titulum facerent de salute Aristotelis: sed & alium versu & metro de vita & morte Aristotelis, quem theologica insuper glossa illustrarunt, in cuius calce concludunt, Aristotelem sic fuisse Christi praecursorem in naturalibus, quemadmodum Iohannes Baptista in gratuitis.* Testis quoque superest huius rei, quae A. 1487. Coloniae Autore LAMBERTO DE

MONTE prodiit *quaestio magisterialis, ostendens per autoritates scripturae diuinae, quid iuxta saniorum doctorum sententiam probabilius dici possit de situatione Aristotelis Stagiritae.* Vid. IO. FRANC. BVDDEI *Histor. Ecclesi. V. Test. Tom. II. Sect. VI. §. XIII. p. 1073.* Nec minus huc pertinet FORTVNI LICETI liber, cuius DAN. GEORG. MORHOFIVS mentionem facit in *Polyhistore Litter. Lib. I. Cap. XIV. §. 8. p. 289.* cum titulo; *de pietate Aristotelis aduersus Deum & homines*, totus in Aristotelis laudem conscriptus; cui etiam aeternam salutem haud obscure pollicetur.

** *Vir aliquis magni nominis, quod saepe multumque audiui, in ore habuit, Aristotelem* ὄργανον *suum* Θεωπνεύστως *scripsisse*, inquit IO. HERM. AB ELSWICH *de varia Aristotelis in Scholis Protestant. fortuna §. XXIX. p. 82.*

*** CAMPANELLAE & BARONII testimoniis nitimur apud ADAM. TRIBBECHOVIVM *de Doctoribus Scholast. Cap. V. §. III. p. 220.* edit. in 8. quorum ille, Carpocratianos & Theodotianos Aristotelem pro Deo adorasse perhibet; hic vero sequentia refert: *Non minus faciunt moderni, qui dicunt, Aristoteli non esse contradicendum, propter quod Melchior Canus iratus ait: habent Aristotelem pro Christo, Auerroem pro Petro, Alexandrum pro Paulo.*

§. XII.

Quemadmodum vero, vt ex hactenus dictis abunde liquet, idololatria erga viros doctos varie committi solet, modo ver-

verbis, modo actionibus, modo alia ratione; ita operae praetium erit, cuncta superstitionis litterariae genera paulo curiosius scrutari, atque de iisdem singulis distincte ac copiose verba facere.

SECTIO II.

DE SVPERSTITIONE ERGA VIROS LITTERATOS SPECIATIM.

Conspectus.

§. I.

PRima ac præcipua erga eruditos homines superstitio titulis se prodit, quibus maiorem in modum magnificis subinde compellantur. Iam apud Iudaeos, sta-

tim seculis post Saluatorem natum primis, mos & consuetudo obtinuit, vt doctores, Rabbi nomine apud ipsos venientes, singularibus elogiis, quorum haud pauca maximam, spirant superstitionem, insignirentur. * Inde ad doctores Scholasticos progressa est haec titulorum superstitio, quippe quorum ferme cuilibet peculiare, & maximam partem superstitiosum, inditum fuit cognomen. ** Nec recesserunt ab isto more superiora secula, quae in omni genere litterarum versatos viros vanissimis subinde titulis condecorarunt. *** De nostris denique temporibus quid dicam, vbi exprimendis eruditorum elogiis verba vlterius sufficere haud videntur? *

* Studiose ista annotauit in *Historia* sua *Ecclesiastica* IO. HENR. HOTTINGERVS. Speciminis loco sit, quod R. AKIBA *Arca aromatum*, & R. BAR NACHMONI *Oker karim*, i. e. transferens montes fuit appellatus. Vide IO. HENR. REITZIVM in *notis ad* TH. GOODWINI *Mosen & Aaronem Cap. VII. not. (1) p. m. 62.* HOTTINGERVM libro laudato *Part. I. Cap. seu Sec. III. Sect. III. p. 130.*

** Alius videlicet doctor angelicus, seraphicus alius, alius irrefragabilis, fundatissimus, ordinatissimus, deliciosus, Cherubicus, resolutissimus, dulcifluus, illuminatus dictus. Conf. AD. TRIBBECHOVIVM *de doctoribus Scholast. Cap. VI. §. IV. p. 334.* nou. edit. IO. MOL-

MOLLERVM in *Homonymoscopia*, *Sect. III. Cap. V. p. 878. seqq.* HENR. IVLIVM SCHEVRLIVM *Bibliogr. morali §. LXXVII.* DAN. GEORG. MORHOFIVM *Polyhistore Philosoph. Lib. I. Cap. XIV. §. 3. p. 85.* qui inprimis de horribilibus, vt ipsemet vocat, elogiis, quae THOMAE AQVINATI imposita fuerunt, exponit.

*** De BELLARMINO in Ecclesia Romana haec circumferuntur encomia: *Der andere Athanasius, der andere Augustinus, der Kirchen GOttes starcker Colossus oder Säule, des Heil. Geistes Schreiber, des Glaubens-Beschirmer, der Ketzereyen Untertreter.* Vid. ERDM. VHSEVS, *in den Leben der Kirchen-Lehrer des XVI. und XVII. Seculi,* voce *Bellarminus, p. 46.* IO. CALVINVM *Herculem Christianum; ipsa a quo potuit virtutem discere virtus,* praedicat IAC. VERHEIDEN in *Imagin. & Elog. praestant. aliquot Theolog. p. 80. & 81.* edit. Ao. 1725. NICOLAVS LEONICENVS ERASMO *vltimus Heroum & aurei seculi reliquiae* audit, teste PARAVICINO *de Singularibus Erudit. Centur. II. num. XXIII. p. 49.* IO. CASPERIVS GEMARTIVS HVG. GROTIVM ita alloquitur: *Tu vera Europae nostrae aquila es, qui adeo alte caput inter nubila condis, vt nemo ad te adspirare audeat; in collectione Epistolarum Branliana p. 14.* BARTOLVS his laudibus olim oneratus verius, quam ornatus fuit: *Numen legum, seraphicus, omnipraesens & omniscius, qui vbique sit, & nihil non dixerit.* Vid. IO. HENR. ACKERI *Obseruat. de ridiculis elogiis Tom. II. Miscellan. Lipsiens. num. XLIII. p. 620. seqq.* Nec desunt

ſunt alia praepoſteri honoris nomina, claris doctrinae viris ſubinde tributa, v. g. Lumen mundi, ὁ θαυμάσιος, ὁ πάνυ, Oraculum eruditionis, Apollo ac Phoebus muſarum; vir qui dictaturam ſuſtinet in republica, qui principatui litterario praeeſt, cui Phoebus ipſe aſſurgit, & faſces ſuos ſubmittit omnis eruditorum chorus; vir ſupra ſeculum doctus &c. Praecipuum vero locum ſibi heic vindicant inepta quorundam ICtorum praeconia, dum AZO *fons legum, Vas Electionis, numen Iureconſultorum, & tuba veritatis*: IO. ANDREAE *Archi-Doctor immortalitate dignus, tuba Iuris canonici, Rabbi doctorum, Lux cenſor normaque morum*: BALDVS *Iuris vtriusque Monarcha diuinus, qui omnia ſciuit*: NIC. PANORMITANVS *lucerna Iuris*: ANDR. DE ISERNIA *Euangeliſta ICtorum*: ANGELVS DE VBALDIS *Pater practicae & doctor Iudicum*: CHRISTOPH. CASTELLIONEVS *Archi-Doctor & princeps ſubtilitatum*, alii aliter, ſed aeque ſtolide, ſaepius etiam blaſpheme, cognominati fuerunt. Vid. IO. BVRCH. MENCKENII *Orationes de Charlatanerie erudit.* in notis *p. 18.* edit. Amſtelod. & HERM. CONRINGII *Commentarium de ſcriptoribus XVI. poſt Chriſtum natum Secul. p. 119. 132. 139.* a GOTTLOB KRANZIO hoc ipſo tempore denuo publicatum.

* Celeberrimum Lipſienſium Theologum, IO. ADAM. SCHERTZERVM, cum nonnulli Reuerendiſſimi titulo ipſum compellaſſent, ſalſe dixiſſe, eo rem temporum curſu perueturam eſſe, vt *proh! Deum immortalem reuerendiſſimi* vocandi ſint Eccleſiae doctores, ex ore

vene-

venerandi cuiusdam Praeceptoris olim accepi. Accommodate ad horum temporum genium IO. BALTH. SHVPPIVS in *Dissertat. de Opinione*, quae extat in *Volumine Orationum solemnium & Panegyr. Marburgi habitarum p.* 79. inquit: *Haec mea consuetudo est. In titulis nunquam sum parcus, siue quis reuerendus appellari velit, siue formidandus, siue spectabilis. Domi mihi nascuntur verba. Non ea in nundinis Francofurtensibus emo.*

§. II.

Proxima a titulorum superstitione illa est, quae nominibus clarorum virorum cognominibusque ludit, & Anagrammatibus, vulgo dictis, exhiberi solet. Namque, vt eruditorum nomina mirum quid, inusitatum ac insolitum portendere ac praesagire quasi videantur, nimium quantum dilacerantur, misereque detorquentur, litterae multo sudore transponuntur, miscentur, eliduntur, aduocantur. Verum in quem vsum eiusmodi improbus, & nonnisi demorsos vngues prae se ferens, labor suscipitur? Vt superstitioni eruditae litemus, & vel in nominibus quaeramus, quae eruditos a reliquis hominibus distinguere, quin humana sorte penitus eximere possint. *

* Lipsiae in anagrammatibus multam olim operam posuit quidam M. FRENZELIVS, qui cum funus duceretur viri honoratioris, illud vno saltem anagrammate, si non pluribus pro-

prosequi sueuit. Sed referunt, tam difficiles ipsi partus hos extitisse, vt quoties in anagrammate inueniendo laboraret, toties humi se proiecerit toto corpore, atque ita se mirum in modum contorquens, & nunc huc, nunc illuc volutans, nunquam cessauerit, quin aliquid elicuisset, inuita licet Minerua. Debemus haec notis, quae IO. BVRCK. MENCKENII *Orat. de Charlatan. erudit. p. 149.* subnexae sunt.

§. III.

Quemadmodum vero titulorum pompa ac strepitu cuilibet, absenti pariter ac praesenti, doctos homines superstitiose colendi facultas datur: ita illi nouam superstitionis occasionem nanciscuntur, qui percepta de quodam viro erudito hominum opinione, illico euolant, visuri orbis litterati ornamentum, audituri que summum huius seculi oraculum miraculumue. Haud quidem nos latet, quantum peregrinationes litterariae ad constituendum felicius eruditionis corpus conferre soleant; verum haud omnes iusto & salubri fine itinera ad homines, qui in magna vbique sunt gloria, suscipere, experientia magistra haud raro condocemur. Plurimi quippe salutant viros, de quibus multa audiuerunt, ea saltem de causa, vt gloriari olim queant, se vidisse & inuisisse decora istius temporis & ornamenta, parum haben-

bentes, fructumne aliquem ac vsum ex eiusmodi colloquiis perceperint, nec ne.*

* In horum numero sunt HELIVS EOBANVS HESSVS, qui Erphordia Louanum profectus est, ERASMVM ROTERODAMVM videndi causa, vt ipse refert ERASMVS *Epistolarum Lib. IV. Epist. IV. A. 1518.* scripta; itemque GADITANVS quidam, qui autore PLINIO *Lib. II. Epist. III.* TITI LIVII nomine gloriaque commotus, ad visendum eum ab vltimo terrarum orbe venisse, statimque, vt viderat, abiisse dicitur. Festiuis moribus hanc peregrinantium stultitiam excepit, insimulque deridendam dedit HENRICVS LORITVS GLAREANVS. Hic cum audiret, nobiles quosdam ex Italia ipsum videndi causa venisse, iussit, vt cras redirent. Qui cum reuersi essent, GLAREANVS laurea indutus & aurea torque ornatus, concessit in conclaue quoddam elegans & amplum, vbi se in hemicyclum recipiens, iussit eos ingredi. Nobiles ingredientes GLAREANVM salutabant, tum ille sedebat immotus, perinde quasi illos non videret, quos etiam ita abire patiebatur. Hoc cum Itali mirarentur, hancque inhumanitatem per nuncium quendam GLAREANO exprobrarent: cur illis inhumanus videar, cum solum ad me videndum venerint? respondit. Vid. VINCENT. PARAVICINVM *de Singularibus Erud. Centur. II. num. L. p. 81.*

§. IIII.

Qui iter litterarium suscipiunt, socios sibi

ſibi comitesque Philothecas, ſeu Alba, quae vocant, iungunt. Hinc merito ſuperiori ſuperſtitionis litterariae generi, hanc, quae in Philothecas cadit, aſſociamus. Non reiicimus plane illas, cum habeant, quibus ſeſe commendant, commoda vſusque. Id tamen non diſſimulandum, quod apud pleroſque vanitati ineptaeque venerationi inſeruiant. Hos enim, ſi interrogaueris, in quem finem Alba ſua claris eruditione viris offerant: intrepide, quin multo ſpiritu hauſto, reſpondebunt: vt nomen eorum ſcriptum pictumque habeant, cum alibi typis deſcriptum extet: vt teſtimonio ſit, ſe vidiſſe & ſalutaſſe iſtos artium diſciplinarumque Heroes: vt monumentum habeant ſcriptionis eorum, quo alios condocere olim poſſint, quam male vel bene hic & ille ex doctorum cohorte pinxerit, quibus litterarum ductibus aſſueuerit, quem ſcribendi diſtinguendiue ordinem ſecutus fuerit.* Cui ſuperſtitio ſtulta heic non ſubolet, quae minutias quoque in viris doctis magnifacit & obſeruat?

* MICH. LILIENTHALIVS in *Schediaſm. de Philothecis*, *vulgo von Stamm-Bűchern Cap. VI. §. IV. p. 51. ſeq.* ita in rem noſtram declamat: *Alii, quamprimum in confabulationibus mentio iniicitur viri cuiusdam docti, & noſtra aetate clari, confeſtim, ſe nomen eius in Albo ſuo habere, taedioſe gloriantur.* Id quod medi-

meditationibus PHILANDRI a SITTENWALD illustrat, qui eiusmodi idololatram eruditum ab aliis interrogatum: *Weil er zu Pariß gewesen, wie es daselbst dießmahls beschaffen? was für Doctores er gehört? wie das Collegium bestellet? Ob er den in aller Welt gelehrtesten Grotium, Rigaltium, Bertium, Salmasium, Pacium, Merillum auch angesprochen,* ita respondentem fingit: *Er habe sie alle gesehen, aber keinen gehöret. Er hätte sie auch angesprochen, und allemahl, wenn sie ihm begegnet, mit Hut-Abziehen begrüsset. Hätte es ihnen angesehen, es müsten geschickte Leute seyn, wie ihm andere gesagt. Wollte nicht ein groß Geld dafür nehmen, daß er sie nicht gesehen, und daß sie ihm nicht in das Stamm-Buch geschrieben hätten.*

§. V.

In Academiis, quæ sedes eorum sunt, qui, vt sapientes litteratosque viros adeant audiantque, peregrinantur, singulare superstitionis genus animaduertimus. Ibi non nisi doctissimos quosque, & artem, quam profitentur, optime callentes ad docendum admitti, experientia compertum habemus. Et tamen accidere sæpius solet, vt unum præ altero fauore suo ac studio prosequatur studiosa iuuentus. Quæ res licet caussis suis peculiaribus haud destituatur, multum tamen & heic sibi vindicat præposterus cultus. Vbi enim doctor quidam semel apud studiosam gentem in opinione

& existimatione esse cepit, catervatim omnes ad ipsum concurrunt,* ceteros, nullo suo merito aut culpa, fastidientes despicientesque. Et quando semel superstitione duce doctorem elegerunt, sequuntur & illum in doctrina superstitiose. Quicquid docet, quicquid commentatur, illud credunt & probant, omniaque dicta eius ceu eruditissima, exquisita ac exasciata habent. ** Hinc in excipiendis eiusdem sermonibus toti indefessique sunt, non facile committentes, vt verbum aliquod calamo se subtrahat, quasi verba doctoris sint Θεόπνευστα, aut ab ipsis magni montes pendeant, quod alias de sacro Codice Iudæorum est prouerbium.

* De eruditis, qui, multitudine auditorum stipati, liberaliores doctrinas tradiderunt, peculiari opera egit IO. BVRCH. MENCKENIVS in *Program. I. Oration.* eius *de Charlataneria Erudit.* annexo. Adde IO. ADAM. BERNHARDI *Kurtzgefaßte curieuse Historie der Gelehrten Lib. III. Part. VIII. Cap. 6. pag. 738. seqq.*

** Ingenue non minus ac vere MICH. LILIENTHALIVS: *porro imprudentes se gerunt iuuenes, cum vni tantum se mancipant doctori, eumque reliquis omnibus anteponunt, qui vel semetipsum obtulerit, & collaudauerit, vel qui iucunda & satyrica vtitur docendi methodo, vel cui tota fere studentium multitudo adhaeret. Quo fit, vt partim negligantur ea studia, in quibus ipse doctor satis exercitatus non est, cum in omnibus aeque doctus esse nequeat; partim,*

vt

vt praeiudicium autoritatis sensim introducatur; qui enim vni se totum dedit, nec alios audierit, is certe coeco obsequio doctoris sui dogmata adprobabit & defendet; iudicat in *Consultat. de Histor. Litter. certae cuiusdam gentis scribenda Sect. IV. Cap. I. §. 11. p. 205.*

§. VI.

Omnium autem vti crassissima; ita stultissima litteraria superstitio in illis sese prodit, qui praeceptoribus suis aut aliis celeberrimis viris adeo se mancipant, vt mores ipsorum ac gestus, peruersos satis nonnunquam atque ineptos, exprimere omni studio satagant. Illis alias, qui in dicendi artem indefessam conferunt operam, peculiare ac proprium hoc vitium esse solet, vt, quae in aliis, eloquentiae laude florentibus, notarunt minus vulgaria, illico arripiant, & ad superstitionem vsque imitari conentur, quanquam vt plurimum neque personae, quae dicit, neque loco, quo dicitur, conueniant. * Sed vlterius progrediuntur, qui etiam in vita communi, corporis habitu, externoque cultu, ad clarorum virorum, quos maxime venerantur & colunt, consuetudinem moresque se componunt. **

* Illustrandae huic rei inseruiunt, quae ERDMVHSE *in den Leben der Kirchen-Lehrer des XVI. und XVII. Seculi p. 15.* De IACOBO ANDREAE, magno olim Theologo, narrat, quod ERHARDVM SCHNEPFIVM, Professorem

Theologiae Tubingensem, omni studio imitandum sibi proposuerit. Quo factum, vt, cum praesente Vlrico, Wurtembergiae duce, aliquando verba de rebus sacris fecisset, hic de eo dixerit: *Es mag dieses Küchelgen herkommen, wo es vvill, ich vveiß gevviß, daß es von Schnepffen ist ausgebrütet und gebildet vvorden.*

** Sic Platonici gibbosum corporis habitum, quem in PLATONE viderant, imitabantur. Aristotelici cum praeceptore balbutire volebant. MOSES AMYRALDVS IO. CAMERONIS vocum pronunciationem capitisque inclinationem referebat. PHILIPPI MELANCHTHONIS discipuli subleſtam eius pronunciandi rationem, humerorum attractionem, manuumque inter loquendum commotionem expresserunt. Conf. MICH. PICCARTI *Obseruat. Histor. Dec. XIII. Cap. VII. p. 38. seqq.* Quo nomine notandus quoque ERASMVS SARCERIVS, princeps olim ministrorum verbi diuini Magdeburgi, cuius effigies ordini quintae *der Unschuld. Nachrichten A. 1718.* praefixa est, additis his versibus:

Sarcerius dem Melanchthoni auf Erden
Gleich gelebt hat mit Kleidern und Geberden,
Hat vvider die Hoffart &c.

Nescio, risune potius, an commemoratione digna sint, quae IO. BALTHAS. SCHVPPIVS in *Orat. de Oratore inepto p. m. 25.* prodit: *Quendam casu vidisse, Erasmum Roterodamum scribere calamo, cui ob breuitatem additum fuit lignum, & illico coepisse, pennis suis alligare baculum, credens, se imitari Erasmum.*

§. VII.

§. VII.

Species peruersae huius ac coecae imitationis merito habetur, si quando homines offendimus, qui viri cuiusdam loquendi rationem vnice nimiumque sequuntur. In his enim nonnulli vsque eo procedunt, vt ne verbum quidem adhibere velint, quo non eorum magister est vsus. Dicendi ordinem, verborum structuram, sententiarum nexum adeo in eo obseruant, vt religioni sibi ducant, orationem componere, quae non ad leges & mensuram dicendi, ab ipso vsitatas, sit instructa. Nullus alius autor placet, imo citius omnibus aliis legendis abstinent, quam vt, eorum forte adsuescentes stilo, magistri sui perdant & inquinent dicendi formam. Inter veteres CICERO, romanae eloquentiae parens, simias eiusmodi nactus est, de quorum in imitando illo superstitione miras nugas in monumentis litterariis legimus. * E nostrae aetatis doctoribus ad eandem felicitatem, vt eius scribendi rationem superstitiosius quidam adamarent, vix quisquam adspirauit praeter IVSTVM LIPSIVM, cuius stilum feliciter exprimere, magna olim ducebatur gloria. **

* Ineptos CICERONIS imitatores, PETRVM

BEM-

BEMBVM, CHRISTOPH. LONGOLIVM, MARIVM NIZOLIVM, PAVLVM MANVTIVM & BRVNELLVM exhibet DAN. FRID. IANVS in *Dissertat. de nimio Latinitatis studio* §. *XVI. p. 18. seqq.* De LAZARO BONAMICO speciatim notum est, eum tanto erga CICERONEM amore fuisse, vt dicere consueuerit: se magis velle loqui vt CICERO, quam esse Pontificem Romanum. Imo tam frequens superioribus seculis Ciceroniana idololatria fuit, vt teste WILH. SALDENO *de librorum vsu & abusu p. 759.* docti viri existimauerint: maius esse probrum Ciceronianum non esse, quam non Christianum. Incidit quoque in CICERONEM nimio, quod omnes fatentur, studio IANVS WILHELMVS, qui per breuem etiam vitam totum se dederat illi, ita, vt omnes formulas connectendi, elegantioresque loquendi rationes memoria teneret, & recitare sciret promtissime. At vix annum aetatis vigesimum septimum ingressus, tortum CICERONIS operibus spiritum efflauit. Vid. SCIPIONIS CAROLI IO. CASP. RVMPFFII Dissert. *de nimio in linguis studio* §. *XXV.* Scriptores alios, qui superstitiosos CICERONIS imitatores tum recensent, tum castigant, inuenies apud IO. GEORG. WALCHIVM *Historia Crit. Lat. linguae Cap. I.* §. *XIII. p. 103. & Cap. VIII.* §. *VI. p. 359.* quibus FRID. ANDR. HALLBAVERVM iungas, Ciceronianorum effigiem scite ac festiue delineantem, in Dissertatione *de Sectis imitatorum* §. *XXIIII. p. 20. seqq.* quam *Collectioni praestantissimorum Opusculorum de imitatione Oratoria* praemisit.

** Rem

** Rem nostram iuuat IANVS NICIVS ERYTHRAEVS, qui in *Pinacotheca* sua *Pinacoth. III. num. I. p. 544.* edit. Lips. scribit: *Quemadmodum Ciceronis studiosi, Ciceroniani vocantur, ita etiam, qui ad Lipsii stilum se exercent, Lipsiani appellantur. Genus orationis est breue, concisum, verbis inops, crebro incidens, nunquam vero circuitum & quasi orbem verborum apta atque eleganti compositione conficiens. Quae scribendi ratio ac modus auide primum ab auditoribus est abreptus.* Gemina habet PETRVS BVRMANNVS in *Oratione*, quae in GRAEVII funere dicta, & huius *Epistolis* adiecta est, *p. 563. seq.* vbi inter alia etiam conqueritur: *Lipsianas hasce simias Graeuium quoque suum incautum in suas partes abstulisse.* Reuera autem LIPSIVM in stili exemplum vnice sibi proposuerunt BERTILIVS CANVTVS, PVTEANVS, PETRVS GRVTERVS & COELIVS, de quorum ineptiis multa commentantur IAC. THOMASIVS *Praefatione in Epistolas* MANVTII: DAN. GEORG. MORHOFIVS *Polyhist. Litter. Lib. I. Cap. XXIV. §. 67. sqq. p. 299. seq.* FRID. ANDR. HALLBAVERVS dicta *Dissertat. §. XXIII. p. 19. seq.*

§. VIII.

Non procul ab expensa hucusque, quae in vitiosa imitatione consistit, superstitione abeunt, qui a doctore, quem impensius amant, nomen sibi ipsis imponunt, aut imponi patiuntur.* Nec tamen est, quod idem hoc crimen nobis, qui a LVTHERO nomen

men ducimus, cum Pontificiis & Nouatoribus nonnullis exprobres. Equidem incongruum est, in causa fidei atque religionis alicuius nomini adhaerere. Quin id ipsum superstitioni imputandum videtur, qua mortalis homo tanti fit, vt religio nomen ab ipso sortiatur. Ipse praeterea LVTHERVS dudum isthunc honorem deprecatus est. ** Verum haec omnia Lutheranos nondum superstitionis litterariae reos faciunt. Id prius euincendum, vsurpari a nobis LVTHERI nomen eo sensu, vt ipsum pro magistro nostro agnoscamus, & in verba eius iuremus. Illud demonstrandum, tantum nobis LVTHERI nomen esse, vt in ipsum, ceu doctrinae nostrae autorem, fiduciam collocemus, & a iussis eius pendeamus. Sane, cum verae & falsae Ecclesiae certis compellationibus inuicem sint internoscendae: ceteros vero, qui in promtu, Christianorum, Catholicorum, Euangelicorum titulos etiam aliae sibi vindicent sectae, necesse omnino est, vt aliud habeamus nomen, quod, re ita postulante, ab aliis coetibus nos distinguat. Cur autem non mutuaremus illud a viro, cuius opera isthanc, quam profitemur, coelestem veritatem e tenebris reuocauit, nobisque magna cura ac diligentia instillauit. *** Sed manum de tabula, cum in

his

his plenius deducendis Theologi occupentur, qui dudum graues huius denominationis vindices extiterunt. *

* Vt recentiora taceamus exempla, e veteribus EVSEBIVS, Caesareae Palestinae Episcopus tam immodico PAMPHYLI, Ecclesiae Caesareensis Presbyteri, amore flagrauit, vt Pamphili nomen ex ipso ceperit, teste IO. HENR. HOTTINGERO in *Historia Ecclesi. Part. I. Cap.* seu *Sec. IV. Sect. I. p. 164.*

** Verba eius *Tom II. Ienens. Germ. fol. 50.* haec sunt: *Zum ersten bitte ich, man wolte meines Nahmens schweigen, und sich nicht Lutherisch, sondern Christen heissen: Was ist Luther? Ist doch die Lehre nicht mein. So bin ich auch für niemand gecreutziget. S. Paulus 1. Cor. 3. wolt nicht leiden, daß die Christen sich solten heissen Paulisch oder Peterisch, sondern Christen. Wie keme denn ich armer stinckender Madensack darzu, daß man die Kinder Christi solt mit meinen heillosen Nahmen nennen? Nicht also lieben Freunde, last uns tilgen die Partheyischen Nahmen, und Christen heissen, des Lehre wir haben. Die Papisten haben billich einen partheyischen Nahmen, dieweil sie nicht begnüget an Christus Lere und Nahmen, wollen auch Bepstisch sein, so last sie Bepstisch seyn, der ir Meister ist. Ich bin und will keines Meister sein. Ich habe mit der Gemeine die einige gemeine Lehre Christi, der allein unser Meister ist. Matt. 23.*

*** Audiamus ipsum LVTHERVM: *Es meinen etliche, damit der Gefährlichkeit zu entlauffen, wenn man sie angreift, daß sie sagen: Ich hal-*

halte es nicht mit Luthern, noch mit einen andern, sondern mit dem heiligen Evangelio, und mit der heilgen Kirchen. So lâst man sie fahren, und behaltèn doch im Hertzen meine Lehre für Evangelisch, und bleiben dabey. Warlich, solch Bekânntniß hilfft sie nichts, und ist eben so viel, als Christum verlâugnen. Darum bitte ich, dieselben wollen sich ja wohl fürsehen. Wahr ist es, daß du ja bey Leib und Seel nicht solt sagen: Ich bin Lutherisch, ich bin Pâbstisch. Denn derselben ist keiner für dich gestorben, noch dein Meister, sondern allein Christus, und solt dich Christen bekennen. Aber, wenn du es dafür hâltest, daß des Luthers Lehre Evangelisch, und des Pabstes unevangelisch sey, so mustu Luthern nicht so gar hinwerffen, du wirffest sonst seine Lehre auch mit hin, die du doch vor Christi Lehre erkennest; Tom. II. Ienens. Germ. fol. 92.

* Conf. IO. GERHARDVM in *Confess. Cathol. Part. I. Lib. II. Art. V. in Append. fol. 1295.* HENR. HOEPFNERVM in *Saxonia Euangel. Sect. I. Part. I. Cap. 3.* & quos praeterea citat IO. GEORG. PERTSCHIVS in *Disputat.* qua exhibetur *Dodecas Thesium Historico-Ecclesiast. Theolog.* Gerae 1717. hab. *Thesi I.*

§. VIIII.

Neque satis est, inclitos eruditione homines, quoad vixere, superstitiose coluisse, etiam mortui veneratione nimia sunt prosequendi. Inde originem suam ducunt Epitaphia, statuae, monetae, aliaque splen-

ſplendida & magnifica monumenta *, in honorem celebrium virorum haud raro cuſa & exſtructa; nec non inſcriptiones & carmina funebria **, quibus defunctum doctiſſimum virum tot tantisque querelis lugent, ac ſi omnis cum ipſo doctrina & ſapientia exſtincta ſit, neque vllus alius futurus, qui litteras elegantiores profiteri, & ad poſteros transmittere queat. ***

* DEMETRIVM PHALEREVM Athenis CCCLX. ſtatuis aeneis honoratum eſſe, DIOG. LAERTIVS memoriae prodidit *Lib. V. de Vit. Philoſoph. Segm. 5.* GORGIAE quoque LEONTINO aurea ſtatua in Apollinis Pythii templo conſecrata fuit. Vide DIODORVM SICVLVM *Lib. XII. Cap. 53.* Pariter PROAERESII gloriae ſtatua dicata cum hac inſcriptione: *regina rerum Roma Regi eloquentiae.* Vid. EVNAPIVS in *vita* eius. In HOMERI honorem Ptolomaeus Philopater templum exſtruxit, narrante AELIANO *Var. Hiſtor. Lib. XIII. Cap. 22.* De eruditis, quorum imago numis impreſſa, & ſic conſeruata fama fuit, agit IO. ADAM. BERNHARD *in der curieuſen Hiſtorie der Gelehrten Lib.* III. *P.* IIII. *Cap. 11. p. 381. ſeqq.*

** Exempli loco ſit, quo IO. PICI MIRANDVLANI memoriam celebrauit HERCVLES STROZZA, epigramma:

Iohannes iacet hic Mirandula: Caetera norunt
Et Tagus & Ganges, forſan & Antipodes.

Item,

Item, quod PETRO ABAILARDO nonnemo posuit:

Petrus hic iacet Abailardus,
Cui solum patuit, scibile quicquid erat.
Ille sciens, quicquid fuit ulli scibile, vicit
Artifices, artes absque docente docens.

Nec non monumentum, quod in CLAVDII SALMASII obitum fuit compositum, & non superstitionem solum, sed & impietatem spirat, ad SALMASII eruditionem in coelo nullam fieri posse accessionem, temere contendens:

Ingens exigua iacet hac sub mole sepultus
Assertor regum, numinis atque pugil.
Finiuit Spadae vitam Salmasius hospes,
Traiectum cineres ossaque triste tenet.
Quod mortale fuit, periit: pars altera coelis
Reddita, fit maior, doctior esse nequit.

Denique praeconium, quod HAVENREVTERI effigei additum:

Orbis amor; morum exemplar: pietatis ocellus:
Alter Aristoteles; alter & Hippocrates.
Quem Teuto, Gallus stupet Italus, Anglus, Iberus,
Hauenreuterus Ian Ludouicus hic est.

Conf. VINC. PARAVICINI *Singularia Erudit. Centur.* II. *num.* XXI. & XXIX. *p.* 48. 54. *Centur.* III. *num.* LXXIX. *p.* 200. Ex eodem idololatriae erga doctos viros fonte manarunt superstitiosae illae laudes, quae RADCLIFFIO, medicae artis apud Anglos doctori, post mortem dictae fuerunt. Siquidem, qui orationem supremo eius honori habebat, inter alia ita declamabat: *Vniuersum coelitu-*

um

um chorus de tam grandi recepto laetatur alumno. Alius canebat:

> *Χαίρετε coelicolae decorati illo hospite, vestri*
> *Nunc orbis, nostri gloria nuper erat.*

Imo parum abfuit, quin Academia Oxoniensis inter Deos eum referret his versibus:

> *Tu tamen in terris praesens laetabere Numen,*
> *Et tua iam poterunt templa probare Deum.*

Conf. *Bücher-Saal Tom. V. Part. LI. p. 237. 239.* Addidisse tandem sufficiat inscriptionem, qua, referente IO. FRID. MAYERO in *Museo ministri Ecclesiae Tom.* II. *p. 847.* R. IOSE BEN IOESES sepulchrum Iudaei ornarunt: *Hier schläft ein Mann, in dem alle Weißheit gewohnet.*

*** Consentit nobiscum MATTH. GEORG. SCHROEDERVS in *Disput. de Misanthropia eruditorum §. I.* inquiens: *in morte per varia scripta in prosa & carminibus fata eruditorum decantantur, opera desiderantur, discessus eorum, vt nimis maturus consideratur, vt in quibusuis fere exequiis putares, hunc solum fuisse eruditum, & eruditionem totam simul iam sepulchris tradi.* Documentum vero huius rei praebent tum lamentabilis ille in obitum RENATI CHOPPINI, ICti apud Gallos, sermo: *lugete, Pan magnus oraculorum forensium occidit, Choppinus ille, scrinium legum, Canonum sacrarium, lux Iuris Gallici, fax municipiis, Orator causarum pius, verus, elegans, mirabilis,* vid. *notas* ad IO. BVRCH. MENCKENII *Orat. de Charlataneria p. 253.* edit. Amstelod. tum, quae PETRVS BVRMANNVS in *Oratione,* IO. GRAEVII memoriae consecrata, ad calcem *Epistol.* GRAEVII *p.* 554.

554. differit: *Cum Graeuio omnis studiorum suauitas & venustas, omnium seculorum consummata cognitio, vtriusque linguae nitor & elegantia perierunt, eodem, quo ille, tumulata sepulcro iacent.* Et paulo post: *Sed si tibi pro amore tuo* (Graeuium defunctum alloquitur) *tanti patris mei mors videbatur, vt ciues Vltraiectinos, quibus tamen non omnibus flebilis accidebat, ad publice complorandum sedibus suis excitares, quanta mihi nunc vocis & lateris contentione opus video, vt ad tuum funus, cuius acerbitas, non ciuitatis nostrae moenibus, non Belgicae & Europae finibus continetur, sed quae vtrumque orbis cardinem concutit & percellit, exclamem: Concurrite populi, concurrite ab vltimis terrarum terminis Gentes, moenia non modo communis Athenaei, sed ipsa sapientiae sacraria corruerunt & subuersa sunt: non enim vir supra alios eruditus, non ingenii laude prae reliquis excellens, sed Eruditorum Princeps, ipsa Eruditio & Litterae cum Graeuio efferuntur & sepeliuntur.* Luctum nimium praeposterumque haec BVRMANNO verba expressisse, IO. GOTTLIEB STOLLE quoque animaduertit *in der Anleitung zur Historie der Gelahrheit, Part. I. Cap. III. §. IX. not (y) pag. 118.* edit. in 4to.

§. X.

Defunctis viris doctis fata ipsorum exponuntur, vitarum rationes describuntur, vbi superstitioni quoque locum saepius dari, mirandum omnino est. * Illud autem

tem ſuperſtitioni tribuendum maxime videtur, quando minima quaeque & πε-ριστάσεις leuiſſimae de illis annotantur, publicisque diuulgantur monumentis. Quid enim magnopere intereſt, noſſe eruditos homines, qui epitaphia ſibi ipſis erexerunt; vel conciones funebres habuerunt; qui natiuitate ſpurii; ſtatura corporis parui fuerunt; qui coniugii infelicitate laborarunt; loco obſcuro nati honorum faſtigium conſcenderunt; qui Nicolai, Zebedaei, Caſparis, Melchioris nomine inclaruerunt. ** Scilicet ſuperſtitionem heic latere, vel inde apparet, quod momenta huius generis in aliis hominibus, vtut generoſis ſummumque ad humanae conditionis culmen euectis, non adeo diligenter obſeruantur, minimum peculiaribus ſcriptis non celebrantur. Quis enim integros libros de imperatoribus aut principibus coecis, ante mortem pro mortuis habitis, longæuis, ignobili loco ortis, caelibibus, annis climactericis vita defunctis &c. exaratos vidit? Clari doctrina homines ſoli ſunt, in quibus hæc curate animadverti, litterisque conſignari merentur. *** Quanquam non omnes, qui in doctorum vitis ſingularia ac leuia ſubinde momenta perſequuntur, ſuperſtitione duce & autore ſcripſiſſe exiſtimem. *

* Su-

* Superstitiosum nimis, quod omnes fatebuntur, se gessit in vita VLRICI ZWINGLII delineanda IO. HENR. HOTTINGERVS, quippe in *Historia Eccles. Sec. XVI. Part. II. Cap. III. p. 246. seqq.* per tres & decem plagulas singula elogia, laudes ac gloriae nomina, quae in ZWINGLIVM contulerunt alii, copiosissime congerens atque exponens.

** Multo apparatu de eiusmodi argumentis confectos libellos recenset IO. GOTTOFR. BÜCHNERVS in *de vitiorum inter eruditos occurrent. scriptor. Cap. I. §. I. seqq.* & in *Supplem. §. I. II. III.* maiori vero IO. ADAM. BERNHARD *in der kurtzgefaßten curieusen Historie der Gelehrten* A. 1718. in 8vo. edita. Nec tamen desunt illis adiiciendi, qui aut notitiam clarissimorum virorum effugerunt, aut nouissime prodierunt.

*** Assentiuntur celeberrimi Autores *des Bücher-Saals Tom. I. p. 829.* ita iudicantes: *Man suchet auch so gar die geringsten Kleinigkeiten zusammen, welche bey andern Leuten nichts, bey den Gelehrten aber Singularia heissen, und in besondern Schriften müssen verfast und gesammlet werden: und wundert mich, daß sich noch niemand über diejenigen gemacht, die sich Zähne mit der Feder gestochert, die die Hunde und Katzen lieb gehabt, die gerne auf den Groß-Vater gesessen, die nach Tische ein Mittags-Stündgen gehalten, die Taback geraucher, die Johannes geheißen &c.* Eadem monet laudatus BERNHARDVS libro cit. *pag. 870. Was infantiam anlangt, konnte einer schreiben (denn es wird doch noch so weit kommen) von Gelehrten, die in der Jugend ohn-*

ohngewiegt nicht haben schlafen wollen. So hat auch noch keiner geschrieben von Gelehrten, welche in der Jugend auf den Stecken geritten, die mit den Schiffern glücklich gewesen, welche lange Zeit an A. B. C. gelernet, welche spat zu reden angefangen; und was dergleichen Capita mehr sind.

* Sunt enim inter illos viri magni, omnique scientiarum genere probe instructi, qui eiusmodi argumenta eo fine tractant, vt dulce vtili misceant, & hac quoque ratione rem litterariam illustrent, aliis frigide satis & ieiune circa Eruditorum singularia versantibus, quod manifestum litterariae superstitionis indicium est. Ceterum de intentiori cura & industria singulari, in commemorandis doctorum virorum fatis & rebus gestis adhibenda, quam laudant alii, alii culpant, vide ROL. MARESII *Epistolas Lib. II. Epist. 5.* DAN. GEORG. MORHOFII *Polyhist. litterar. Lib. I. Cap. XIX. §. 3. seq. p. 215. seq.* MICH. LILIENTHALII *Consultat. de scribenda cuiusdam gentis historia litter. Sect. III. Cap. II. §. 12. p. 108. seq.* Iuste existimat BVRCARD GOTTHELF STRVVIVS in *Introd. in Notit. rei litter. Cap. VII. §. III. p. 311. Licet non negligenda sint omnia, neque tamen nimis scrupulosum esse decet in vita describenda. Quae enim vsum non habent in re litteraria, nec fata sunt singularia, illa sunt omittenda.*

§. XI.

Alio superstitionis genere peccant, qui virorum, post fata etiam illustrium, virtu-

tes dotesque praeclaras vel in vitarum descriptionibus, vel alia occasione in coelum euehunt; vitia vero, quibus conspurcati fuerunt, ne leui quidem opera attingunt, quin ab omni fere labe immunes illos pronunciant. Angelos, non homines, putares quosdam claros viros, si quando in verbosas apologias, in sanctitatis ac integritatis ipsorum gratiam confectas euulgatasque, incidis, easque expendis. Sane acrius dimicatum non est inter Dominicanos & Franciscanos de immaculata beatae virginis Mariae conceptione, ac nonnunquam de viri alicuius docti doctrina, moribus rebusque gestis disputatur, num errauerit aliquando, * lapsus fuerit, atque in rem sacram vel publicam culpam aliquam contraxerit, nec ne? Apparet cum maxime haec superstitio erudita, vbi damnum quoddam puriori Dei coetui vel reipublicae illatum est, pluribus eruditis viris eius causa laborantibus. Ibi enim miras res videas, quam studiose, strenue subinde & acriter quaelibet pars doctorem, quem prae ceteris reuerentia prosequitur, excuset, defendat, ab errandi facultate eximat, omnia aliis imputet, humanae prorsus immemor conditionis, qua vtrique fallere & falli potuerunt.

* RAEVS CARTESIO eiusque placitis adeo deditus fuit, vt nullum in iis errorem deprehendi posse, sancta fide & aureo pignore interposito, affirmauerit. Ex ore doctissimi cuiusdam Patroni, cui ista BVRCH. de VOLDER narrauit, haec refero.

§. XII.

Descriptioni vitae effigies clari viri plerumque praefigi solet, id quod nouam nobis superstitionem in mentem reuocat, eam scilicet, qua picturis, speciem eruditi quondam hominis sistentibus, stolidus haud raro affectus & vitiosus honor exhibetur. * Equidem haud inficias imus, imaginum aeque ac exemplorum non contemnendam, ad commouendos excitandosque ad praeclara quaeuis mortalium animos, vim esse; verum haec non eo trahenda, vt diuini quid huic rei inesse, cuidam persuadeatur. ** Illud etiam, quando nonnulli egregium effigierum vsum in eo laudant, quod affectus eruditorum latentes, ingenium, quo ad studia accesserunt, mores & alia plurima diuinare inde ac eruere queamus, tantum non est, vt superstitiosam eruditarum iconum custodiam nobis commendare possit. Praeterquam enim, quod doctissimorum hominum imagines nobis desint, partim quia temporum iniuria perierunt, partim quia effigiem sibi

accommodari, plures eruditorum non passi sunt; pleraeque ad nos transmissae celebrium virorum icones misere vitiis sunt deformatae, adeo, vt, si spiritum resumere illis liceret, vix ac ne vix quidem sui speciem sint agnituri. ***

* Non prouocamus ad CLAVDII BELVRGERII vanitatem, qui picta a celeberrimo pictore deformissimi THERSITIS imagine, qualem ipse ex HOMERO dictauerat, nihil illustrius, nihil magis diuinum visu censebat, teste VINCENT. PARAVICINO in *Singular. Erudit. Centur. III. num. XII. p. 150.* non ad peregrinantium illorum ineptias, qui picturae, quae MELANCHTHONEM refert, & in templo arci Wittebergensi contiguo asseruatur, cerussa nomina sua inscribunt, quae saepe tanto numero appicta reperiuntur, vt aboleri a ministro templi opus sit, ne pictura ex istis maculis corrumpatur, vid. IO. CHRISTOPH. COLERI *Historiam Godofredi Arnoldi Sect. I. §. IX. p. 20.* Illos superstitionis erga icones reos potissimum censemus, qui in conquirendis ex omni pene orbe litterato imaginibus eruditis toti sunt, multum temporis sumtuumque huic rei impendunt; vbi picturam quandam nacti sunt, tripudiant, incerti plane, annon nubem pro Iunone amplectantur; inter ceteras icones sollicite eam collocant; nunquam sine honoris & reuerentiae praefamine intuentur; & quae sunt huius generis alia.

** IVSTVS LIPSIVS tantam doctorum virorum imaginibus vim ac efficaciam tribuit, vt,

quo

quo saepius intentiusque eas intuearis, hoc intimiorem commotionem ac propensionem sentias, obseruante IO. FRID. MAYERO in *Museo ministri Ecclesiae Tom. II. p. 1022.*

*** Vapulant hoc nomine doctioribus ab HENR. PANTALEONE, BOISSARDO, MARQVARDO FREHERO aliisque collectae icones, qua de re legas MICH. LILIENTHALIVM in *Consultat. de historia litter. certae cuiusdam gentis scribenda Sect. III. Cap. II. §. 14. p. 110. seqq.* & CHRISTOPH. AVG. HEVMANNVM in *Actis Philosoph. Part. II. Cap. V. §. 26. p. 363. seqq.* Quid praeterea circa effigies, quas personatus ADOLPHVS CLARMVNDVS *den Lebens-Beschreibungen der berühmtesten und gelehrtesten Männer* praemisit, nasutiores monuerint homines, recenti memoria tenemus Conf. *Noua litter. Germ. A. 1704. p. 185. & 404.*

§. XIII.

Non vero inclitorum virorum imagines tantum, sed cunctae quoque, quas viui protulerunt, meditationes ab interitu & obliuione religiose vindicantur. Sunt enim, qui aut ipsi viris celeberrimis familiariter vsi, aut ab aliis edocti, omnia ipsorum dicta & sententias familiares in iustos commentarios referunt, lucique publicae tradunt. Enatum hinc est singulare librorum genus, quod in ANA * appellant, vbi vera ac falsa, pia & impia, bona & mala, docta & male sana, eria & ludi-

ludicra, ſacra & profana in vnum corpus coire iubentur. ** Putares eiusmodi cogitata doctorum virorum de cœlo delapſa eſſe, atque ſine publicae ſalutis diſpendio ignorari non poſſe, quod in annotandis illis conſeruandisque tam ſancta cura nonnulli verſantur. Sed mera ſuperſtitio litteraria eſt, quae ægerrime patitur, quicquam, quod a viris, eximia ſcientia olim ornatis, eſt profectum, perire, aut ex hominum memoria euelli.

* Extant *Scaligeriana*, *Perroniana*, *Menagiana*, *Valeſiana*, *Sorberiana*, *Naudaeana*, *Patiniana*, quibus & aliis recenſendis diiudicandisque diligentem operam impenderunt BVRC. GOTTHELF STRVVIVS in *Introduct. in Notit. rei litter. Cap. VIII. §. XI. ſeqq. p. 397. ſeqq.* & in *Supplem. p. 129. ſeqq.* IO. CHRISTOPH. WOLFFIVS in *Praefat. ad Cauſaboniana* A. 1710. edita & MICH. LILIENTHALIVS *Tom. I. Select. Hiſtorico-Litterar.*

** Quam parum laudabiliter & de re litteraria, & de celeberrimorum virorum fama mereantur, qui omnia ipſorum dicta promiſcue congerunt & publicant, dudum viri prudentes & cordati monuerunt. Speciatim, ſuperſtitioſe pariter ac inique erga LVTHERVM & PHIL. MELANCHTHONEM egiſſe ſermonum eorundem familiarium editores, DAN. GEORG. MORHOFIVS iudicat in *Polyhiſt. Litter. Lib. I. Cap. XVI. §. 63. ſeqq. p. 183.* Cuius inſipientiae etiam PAVLVM COLOMESIVM

insimulat, in cuius *Opusculis litterariis* quaedam habeantur relationes de variis doctorum rebus & institutis secretioribus, minime propalandae. Immo plurima illis inesse mendacia, ingenue pronunciat *Cap. XV.* libri alleg. §. *56. p. 168.* idque exemplo quodam confirmat. Accedit huic, quod plura saepius in eiusmodi scriptis pro virorum sapientum dictis venditentur, quae nunquam ipsis in mentem venerunt. Ita prodierunt olim *Sanct-Euremoniana*, quorum ne verbum quidem, ceu sui ingenii foetum, Dominus de S. EVREMONT vindicare sibi voluit. Vid. *Monatlichen Auszug allerhand neu-herausgegebener Bücher A. 1701. Ian. p. 57.* Et quot non inesse possunt hisce libris aut male intellecta, aut interpolata, quae tamen, vt verae & genuinae celebrium virorum opiniones reuerenter habentur. IO. ALBERT. FABRICIVS in *Praefat. ad Colomesiana; Constat sane non esse omnia explorata, quae in Scaligerianis & similibus libellis traduntur.* Adde *auserlesene Anmerkungen Part. II. Obseru. 8.* Speciatim de Gallorum scriptis, quae in Ana terminantur, HENR. LVDOLF. BENTHEMIVS in *Praefat. des Holländischen Kirchen- und Schulen- Staats* obseruat, multa ibi reperiri *Arlequiniana*.

§. XIIII.

Extremum occupet locum extrema superstitio erudita, quae vane gloriatur, virum quendam, qui omnes in artibus & litteris superavit, in hac vel illa vrbe vixisse, ad minimum illam aliquando perlu-

ſtraſſe, hoc vel illud muſeum inhabitaſſe, ex hoc vel illo loco doctrinarum ſuarum theſauros effudiſſe. * Obſtringere ſe videntur hoc crimine Wittenbergenſium Doctores, ** apud quos cathedra diui LVTHERI tantae eſt autoritatis, tantae reuerentiae, vt in ſingulis, quae ibi excutiuntur, diſputationibus religioſam ipſius iniiciant mentionem. Quaſi cathedra LVTHERI diſſertationibus maiorem concilıet gratiam: quaſi elegantiorem ſpirent doctrinam, quae ibi, quam alibi, inſtituuntur eruditorum certamina: quaſi veritas eorum, quae in LVTHERI cathedra diſceptantur, in dubium vocari nequeat, ſaltem non debeat: quaſi ſpiritus LVTHERI ſtantes in ipſius cathedra, plus quam Pythagorica μετεμψυχώσει, permeet, vnde idem cum ipſo honor, eadem veneratio diſputantibus tum ſit habenda? Certe grauiori excipiendi eſſent cenſura laudati doctores, ſi arrogantiam iſthanc, iſthanc dementiam ipſorum animos cepiſſe, certo nobis conſtaret. Sed ipſi prodeant in medium, atque quid tam crebra cathedrae diui LVTHERI mentione ſibi velint, candide exponant. ***

* Inſimulanda huius ſuperſtitionis Eborenſis Academia, quae PINEDAM, cum illac tranſiret, pleno magiſtratu accepit, oratione ſalutauit, & parieti inſcripſit: *Pineda hic fuit.* Vide

Vide PHILIP. ALEGAMBE *Bibliothecam Iesuit. p. 264.*

** Quin visi iam sunt aliis, superstitioni litterariae indulgere, nominatim IOACH. LANGIO in *Praefat. Tom. I. Antibarbari*, & IO. CONR. ZELTNERO in *Centuria correctorum in typographiis eruditorum.* Conf. IO. CHRISTOPH. COLERVM in *Historia Arnoldi Sect. I. §. IX. p. 70. sq.* in not.

*** *Enimvero si inani superbiremus tabulato, aut super alios nos efferremus propterea, si quoddam infallibilitatis priuilegium eidem tribueremus, & cathedrae ipsi nescio quam autoritatem vel sanctimoniam vendicaremus, si denique plura nobis in alios, quam aliis in nos ipsos permittimus, sumeremus, tum esset, cur nos eo nomine homines non minus, quam ob iactatam Petri cathedram Pontificios reprehenderent ac taxarent. Nunc vbi eandem non magis, quam ICtorum vel Medicorum sanctam putamus, eandemque, vbi res postulat, cum his, tum aliis Collegiis libentes vtendam concedimus, denique illa tantum ad describendam nostram, vt veteres Marci cathedra ad significandam Alexandrinam Academiam, vtimur, quae isthaec vel malitia, vel indignitas est, ab ipsa lignorum structura telum in nos contorquendum depromere?* Ita de frequenti cathedrae LVTHERI mentione rationem reddit IOH. GOTTLIEB WERNSDORFFIVS in *Program. de Cathedra Lutheri*, ex quo haec & alia excerpsit IO. CHRISTOPH. COLERVS in *Append. Historiae Arnoldi p. 222. seq.* qui & ipse propugnationem huius rei in se sucepit loco supra not. ** alleg.

 §. XV[redacted]

§. XV.

Atque heic, postquam ad tumulos Eruditorum vberrime fleuerunt homines, postquam & cuncta eorum monumenta, vel scriptis vel aliorum oribus propagata, anxie indagarunt, sollicitequeque custodierunt, pedem figere superstitionem erga illos, certo crederes. Ast adeo non figit, ut longius gradum promouens, res etiam, quocunque modo ab ipsis oriundas, sanctas habeat, coecoque excipiat honore. Vbi quidem aeque foecundam ac in superioribus sese praestat. Quapropter peculiari opera eam euoluemus.

SECTIO III.

DE SVPERSTITIONE ERGA RES LITTERARIAS.

Conspectus.

§. I.

INter res eruditas libri merito primum afferendi. Hi enim sunt doctorum virorum

rorum diuitiae, hi ſunt ſupellex, hi ſunt foetus, quos foecundiori ingenio praediti excludunt. Quid ergo mirum, ſi erga hos ſuperſtitioſum quorundam animum animaduertimus, dum vel omnes & ſingulos libros vehementiori affectu complectuntur; * vel ex innumero, quo orbis fere premitur, eorum numero vnum prae ceteris eligunt, legunt releguntque, atque vix è manibus deponunt, ſed tanquam familiarem ſemper ſecum eſſe volunt. ** Vbi tamen illos non culpamus, qui vni certo libro, omnium ſuffragio eleganti, luculento ac docto, à teneris adſueſcunt, ut firment memoriam, ac habeant, quo alibi lecta referant. Sed illos ſaltem cenſura dignos cenſemus, qui librum aliquem ea ſaltem de cauſa, quod ſemel ad palatum fuit, impenſe amant, diurna nocturnaque verſant manu, lima ac emendatione omni carere pronunciant, quinimo omnem vel dimidiam eruditionis partem ipſi ineſſe, affirmant. Quam erga libros inanem ſuperſtitionem illi inprimis comprobant, qui in gentilium ſcripta, ea quoque, quae bonos mores corrumpunt, prolixo affectu feruntur. ***

* Inſanum FREDERICI MORELLI in libros ſtudium erat, qui Libanii translatione occupatus, nec morbum nec mortem coniugis curabat, id quod pluribus exponit PAVLVS CO-

LOMESIVS in *Recueil. de particularitez p. 99. seq. Opusculorum.* Legas quoque IOHANN. ADAM. BERNHARDI *kurtzgefaste curieuse Historie der Gelehrten Lib. III. Part. VII. Cap. 11. p. 591. seqq.*

** Ita HIERON. GERARDVS BRENTII Commentarium in Iesaiam assidue lectitasse, & eundem sibi defunctum in sepulchro praesentem voluisse, dicitur. PETRVS CORNELIVS HOPFFIVS, Historicus Batauus, TACITI opera, quae in Belgicum etiam sermonem conuertit, quinquagies perlegit. De RVDOLPHO GOCLENIO refert ALSTEDIVS, quod solitus fuerit, Exercitationes SCALIGERI vocare sua Biblia. Magnus ille THOMAS AQVINAS tanti fecit CHRYSOSTOMVM super Matthaeum, ut mallet illum, quam ciuitatem Parisiensem. Conf. IOHANN. FRID. SOMMERLATTII Disput. *de Eruditis singularis cuiusdam libri amatoribus.* IOH. ADAM. BERNHARD *in der kurtzgefasten curieusen Historie der Gelehrten Lib. III. Part. VII. Cap. 36. p. 696. seqq.*

*** Specimina huius superstitionis dederunt: IOH. PASSERATIVS qui PLAVTVM quatuor decies perlegit: ALPHARABIVS, qui ARISTOTELIS librum de auditu septuaginta vicibus euoluit, & nondum satiatus, illum ab initio repetiturus erat, vt credidisses, ipsum a superis suis huic poenae aeternae praedestinatum esse. ANDREAS DVDITHIVS qui, referente FREHERO, totum TVLLIVM ter manu sua descripsit: BELVRGERIVS, Gallus, qui tam insano in HOMERVM ferebatur amore, ut secum in templa sacrarum precum

cum loco tulerit, imo iter suscceperit, ad perlustranda loca illa, quae ab HOMERO descripta & nominata legerat: Domina de DACIER, quae ARISTOPHANEM bis centies perlustrauit. Vide *Excerpta aus den Iournalen Part. XVI. p. 232.* Profusum hoc & vitiosum erga profanos libros studium haud dubie eludendum sibi sumsit Autor *der neuen Vnterredungen*, quando loco quodam fingit: *Cardenio klopfte mit seinen Compagnon an die Stuben-Thür an, in welcher der Herr Rector seine Acroamatische Lectiones zu halten pflegte. Nach langen meditiren rief er endlich herein, herein. Als sie aber hinzu traten, ihre Complimenten abzulegen, fiel er ihnen wieder in die Rede, sagende: Expectate paulisper, expectate. Ich habe hier noch einen saftigen locum aus dem Hesiodo zu lesen:* μὴ κακὰ κερδαίνειν. *Das schmeckt, fuhr er fort, habe ich die Zeit meines Lebens etwas netters exprimirt gesehen?* τὸν φιλέοντα φιλεῖν. *Deliciae, Ambrosia, Nectar. Ist wohl eine gesundere Philosophie auf der Welt?* Plura lege apud IO. GOTTOFRED. BÜCHNERVM in libro *de Vitiorum inter eruditos occurrent. scriptor. Cap. II. Sect. I. §. 10. pag. 110.* in not.

§. II.

Magis superstitiose erga libros gerere sese videntur, qui librum quendam, quem vir eruditionis laude quacunque celebris, oculis manibusque frequenter vsurpauit, vbi eius compotes fiunt, singulari affectu & vel osculo excipiunt, honorificum ipsi

inter

inter monumenta ſua locum aſſignant, nunquam niſi cum religione in manus ſumunt, atque inter cetera rei ſuae librariae κειμήλια glorioſe, & non ſine honoris praefamine, aliis oſtendunt. Verum eſt, meretur iure ſuo liber, qui clari olim viri bibliothecae aſſociatus fuit, pretium aliquod, meretur veluti reverentiam, ſi quando, quod haud raro fieri ſolet, illuſtriorem illum, notas adpingendo, poſſeſſor reddidit. Sed & illud verum eſt, non omnes ab eruditis libros inſpici, ne dicam, obſeruationibus locupletari. Eiusmodi itaque monumenta litteraria eam ſolum ob cauſam, quod locum olim in libraria illuſtris viri ſupellectile occuparunt, vel adhuc nomen eius in fronte gerunt, prae ceteris ſuſpicere, multo coëmere pretio, caſte porro ac ſancte iisdem vti, illud demum eſt, quod ſtultae ſuperſtitioni merito imputandum. *

* Pertinent huc, quae DAN. MAICHELIVS in *Introd. ad Hiſtor. litter. de Bibliothecis Pariſienſ. Part. II. p. 135.* commemorat; *Memini cum Pariſiis pro auctione venderetur celeberrimi Baluzii bibliotheca, maximum tum litteratorum confluxum fuiſſe, quorum alii ſpectandi, alii emendi cupiditate acceſſerant, acciditque illo tempore, vt exiguae quandoque molis libri, in quibus olim Baluzius ſingulare aliquod pretium collocauerat, vel vbi viuus ad marginem aliquid annotauerat, pro triginta, quadraginta, & quod exce-*

excedit, libris venderetur, quasi iam Baluzii spiritus in ipsos libros transmigraturus fuisset.

§. III.

Ille quoque librorum cultus, qui pretiosissimis ornamentis eos inuoluit, vitio laborat, atque ceu nimius & vanus iure merito heic notatur. * Eo fine componuntur a doctioribus scripta, vt euoluantur excutianturque, non vt inuisentium oculos capiant atque delectent. Abesse itaque debet ornatus, cessare heic splendor, in primis, cum, qui in velandos splendide, auroque ac argento caelandos, libros erogantur sumtus, maiori emolumento ad plures comparandos impendi queant. Principum est, quibus meliori de luto Titan marsupia finxit, exornare Bibliothecas in vsum publicum vel priuatum collectas, librosque magnificis induere vestibus. Apud inferioris sortis homines vbi id obseruatur, vel socordiae, quae dulcem monumentis eleganter ligatis quietem indulget; vel superstitiosae vanitatis plerumque est indicium. **

* Assentiuntur nobis viri doctissimi prudentissimique GEORG. DAN. MORHOFIVS *Polyhist. litter. Lib. I. Cap. IV. §. 26. p. 32. 33.* THOM. BARTHOLINVS *de libris legendis Dissert. IV. p. 99. seq.* edit. MEVSCHENII &

GABR.

GABR. NAVDAEVS *de instruenda Bibliotheca p. 112.* cuius verba digna sunt, quae heic legantur: *Nullos videas nisi imperitiores, qui a forma externa pluris minorisue aestimant volumina; quoniam non aeque cum libris res comparata est, ac plerumque cum hominibus, vbi vestis virum facere alias creditur: adeoque praestat, multos habere libros, more ordinario bene compactos, quam vnum aliquod & augustum conclaue, comtis, inauratis ac superstitiosa munditie tactum refugientibus libris, velut aulaeis & peristomatis distinctum, quodue luxu & variis oculorum illecebris non bibliothecam, sed theatrum imitatur.*

** Egregie tam inanem in tegendis voluminibus curam depingit IO. GERHARD. MEVSCHEN in *Praefat. de vana librorum pompa* THOM. BARTHOLINI libro *de libris legendis* praefixa §. 2. & 3. *Et quo magis* inquiens, *erudita supellex admiretur, operam nauant, ut pretiosissimas splendidissimasque, licet saepe vilissimas, quales sunt plurimae in vsum Delphini, editiones Auctorum habeant, vtanturque charactere chartae, vt dicitur Regiae, impressae, quo eo magis splendor Bibliothecae, ac illustris, si Dis placet, eorum nominis elucescat. Et ad hunc splendorem promouendum accedit splendida, & quidem vel Gallica, vel Italica, vel Anglica aequalis librorum ligatura, denudanturque libri priori, licet adhuc mundo, eleganti, longoque vsui inseruienti vestimento, & vel Gallico vel Anglico habitu teguntur, ut eo magis externo aspectu placeant suis possessoribus, ab interna inspectione & lectione abhorrentibus.*

§. IIII.

§. IIII.

Neque libros solum, quorum autores eruditi existunt, sed res etiam alias quascunque, ad laudatos, toto orbe ob praeclaram doctrinam, viros originem suam referentes, prolixo amore intentiorique veneratione dignas nonnulli censent. Haud nobis res est cum Romanae ecclesiae filiis, quibus dudum solemne fuit, virorum, qui vitae suae tempore sanctimonia non minus ac eruditione excellentes fuere, vestimenta, tibialia, baculos, pileos, & huius generis alia sancta habere, studiose asseruare, & tantum non adorare. Adeo grauiter hoc ipso peccant, vt ipsius idololatriae rei sint pronunciandi. Saltem de subtili illa superstitione loquimur, qua inter eruditos cuiusuis sectae, quae ex defunctorum celebrium virorum supellectile supersunt, religiose aestimantur & custodiuntur. Quem enim latet, quod pretium saepius rebus vilissimis statuatur, qua cura, qua reuerentia circa illas versentur mortales, non alia de causa, quam, quod illustris olim vir istas possedit. Inter diuitias suas & pretiosos thesauros talia reponunt stolidi mortales, satis felices se existimantes, si rarae fortunae ventus vasa, vestes aut alia monumenta, doctorum virorum vsibus olim inseruientia, ipsis attulerit. * Quin ex ipsis eruditis

inepto rerum ſuarum amore eo quidam abripi ſe patiuntur, vt ſtultiſſima ſuperſtitionis litterariae exempla aliis praeeant. **

* Magnus honor habitus fuit EPICTETI lychno fictili, quem, LVCIANO autore in *Dialogo aduerſus indoctum Tom. II. Opp. p. 386.* nonnemo ter mille drachmis emit, ſcilicet futurum ſperans, vt, ſi noctu ad illam lucernam legeret, illico EPICTETI ſapientia in ſomnis ad ſe veniret, ſimilisque admirando illi ſeni euaderet: nec non FRANCISCI PETRARCHAE tunicae craſſiori, quam, totam quippe PETRARCHAE meditationibus ſubitaneis refertam & commaculatam, ceu lipſana quaedam ſacra, aſſeruatam fuiſſe, WAGENSEILIVS teſtis eſt apud IOH. GOTTOFR. BÜCHNERVM in Tract. *de vitiorum inter eruditos occurrent. ſcriptor. Cap. II. Sect. II. §. 3. p. 152.* Quid vilius calamo, quo ad ſcribendum vir eruditus vtitur? Et tamen OVIDII NASONIS calamum, ſub quibusdam antiquis ruinis repertum, plurimi fecit Regina Pannoniae, Iſabella, & veluti rem ſacram carum habuit. Vid. IOH. ALB. FABRICII *Biblioth. Lat. Lib. I. Cap. XV. pag. 261.* IACOBI BALDI calamus magnam ac multam ſenatoribus Norimbergicis litem mouit. Vnusquisque cupiit poſſidere, qui obtinuit, argentea incluſum capſa tanquam theſaurum ſeruauit. BAILLETVS vero poſſeſſorem ſacrilegii reum agit, quod BALDVS illum Mariae conſecrauerat. Ex BAELII *Dictionario*

haec

haec refert IO. HENR. ACKERVS in *Historia pennarum num. XII. p. 15.*

** IVSTVS LIPSIVS hoc nomine allegandus, qui pennam suam diuae Mariae dedicavit, prae vehementi in eam affectu, quae tamen sordide & litteris lectu difficillimis scribebat. Versus, quibus consecratio illa facta, ex MIRAEI *vita Lipsii* exhibet IO. HENR. ACKERVS in *Historia alleg. num. XLVIII. pag. 35. seq.* Itemque LEO ALLATIVS, de quo MABILLONIVS in *Museo Italico* tradit, eum vnico calamo vsum fuisse ad Graece scribendum per annos quadraginta, & eo tandem amisso, tantum non lacrymasse. Conf. pluribus ACKERVM loc. cit. *num. IX. p. 13. seq.* Purgare tamen hunc de superstitiosa in pennam suam voluntate conatur ERNEST. SALOMON CYPRIANVS, vide WILHEM ERNST TENTZELS *Historischen Bericht vom Anfang und Fortgang der Reformation Lutheri* ab ipso edit. p. 356.

§. V.

Eruditorum rebus vti opera manuscripta annumerantur, ita in illa eruditam quoque superstitionem cadere, facilis est coniectura. Haec enim, cum exiguo numero in litteraria re publica extent; cum vtplurimum prudenti consilio abscondantur, nec omnium subiiciantur oculis; cum in veterum monumentis emendandis & recudendis insignem praestent v-

ſum; non autoritatem ſolum magnam ſibi in orbe litterato conciliarunt, ſed plures etiam ad profuſam coecamque adduxerunt venerationem, quae illorum maxime, qui rebus criticis occupantur, propria ac peculiaris eſſe ſolet. Horum ſane multi coelum ſe manibus tetigiſſe, ac Diis ſimillimos eſſe putant, quando in codicem quendam manu veteri exaratum incidunt, quem, vtut exeſos tantum literarum ductus lacerasque chartas oſtendat, ſitque vel centies ab eruditis ſollicito ſtudio collatus, cum ingentibus diuitiis, & quicquid in rebus humanis eſt delitiarum, permutare nolunt. *

* Ex horum numero olim fuit FVLVIVS VRSINVS, de quo IANVS NICIVS ERYTHRAEVS in *Pinacotheca imaginum illuſtr. viror. Pinacoth. I. p. 10.* edit. Lipſ. A. 1712. *Pervetuſtis codicibus, quorum multos in ſua bibliotheca habebat, immania precia faciebat: atque illud accidit perridicule, quod cum die quodam Franciſco Cardinali Toleto Terentii comoedias oſtendiſſet, easque affirmaſſet, ante annos mille fuiſſe conſcriptas, ac reuera eſſent antiquae, ſed mire deprauatae atque corruptae, atque addidiſſet, nullam eſſe pecuniam, quae antiquiſſimi illius codicis aeſtimationi par eſſet; proh Deus, Cardinalis inquit, quid audio? equidem mallem codicem vnum, quantumuis recens impreſſum, ſed caſtigatum emendatumque, quam decem alios mendoſos & corruptos, quamuis Sibyllae manu exaratos: riſus omnium*

um, qui aderant, est factus, cum viderent, rerum earum precia, quae ille in coelum efferebat, Cardinalis aestimatione sic concidisse. Quantos non triumphos agit LEONARDVS ARETINVS in vnius QVINTILIANI manuscripto codice, quem integrum illi mittere POGGIVS promiserat? *O lucrum ingens,* scribit ad POGGIVM, *insperatum gaudium! Ego te Marce Fabi totum integrum quando aspiciam! & quanti tu mihi tunc eris! quem ego quamuis lacerum crudeliter crudeliter ora ora manusque ambas populataque tempora raptis auribus & truncas inhonesto vulnere nares, tamen in deliciis habebam. Oro te, Poggi, fac me quam cito huius desiderii compotem, vt si quid humanitus impendeat, hunc prius viderim, quam e vita discedam. Quintilianus Rhetoricae pater & Oratoriae magister eiusmodi est, vt cum tu illum diuturno ac ferreo barbarorum carcere liberatum huc miseris, omnes Hetruriae populi gratulatum concurrere debeant.* Vid. ARETINI *Epistolas Lib. IV. Epist. IV. p. 141.* edit. IO. ALB. FABRICII. Associandus hisce ANTONIVS PECCATELLVS, Italus, qui, vt ab eodem POGGIO, Florentino, libros TITI LIVII manuscriptos emeret, praediolum suum vendidit, sapientiorem se in eo putans POGGIO, qui, vt praediolum haud procul distans Florentia, sibi compararet, TITVM LIVIVM venalem exposuit. Vid. VINCENT. PARAVICINVM *de Singular. Erudit. Centur. I. num. X. p. 34.*

§. VI.

A manuscriptis ad ceteras res antiquas

ſuperſtitioſus quorundam cultus progreditur. Sine antiquitatum ſtudiis hiſtoria muſaeque elegantiores parum valent. Ad illa vero tractanda & expolienda monumentis opus eſt, numis, ſtatuis, lapidibus, vrnis. Quod cum non ignorarent viri harum rerum peritiſſimi, iure priſci aeui reliquias fecerunt magni, iisque eruendis omnem operam & multum aeris impenderunt. Verum mox in vitium traducitur iſthaec aeſtimatio, vbi quidam nil niſi antiquitates crepant. Quiuis detritus lapis ex vetuſtis temporibus ſupereſſe, ipſis videtur. Quae alii gallorum gallinarumque vnguibus tribuerent, illi veterem ſcripturam, linguam ignotam ſuſpicantur & interpretantur. Tripudiare ſolent, vbi antiqua effigies, confecta temporum curſu columna, muſco obductus lapis, in manus eorum peruenit, vel cum Croeſi diuitiis eiusmodi theſauros non commutantes. Diem, quo in haec antiquitatis arcana penetrare ipſis licuit, albo notant lapillo, ſacrum atque dignum habent, cuius memoria annua feſtiuitate renouetur. Monumentum autem antiquum, quod indagarunt, ſecretiori loco reponunt, acceſſum ad illud non niſi viris illuſtribus, & multis exorati precibus, conceſſuri. *

* Par nobile fratrum, ATHANASIVS KIRCHERVS & IACOBVS GRONOVIVS, insani antiquitatis admiratores, quam turpiter se aliquando dederint, IO. BVRCARD. MENCKENIVS *Declamat. I. de Charlataneria Erudit. p. 63. seqq.* edit. cum not. var. hisce verbis exponit: *Erant Romae quidam adolescentes lasciuiusculi, qui cum alicubi in urbe breui excitandum aedificium intellexissent, vt Kircheri ingenium tentarent, eodem in loco clam defodi curabant scabrosum lapidem, quem miris nonnullis, & ad libidinem excogitatis, figuris deformauerant. Quid fit? iaciuntur fundamenta noui operis; tollitur lapis, nouum vetustatis monumentum ipsa sui integritate admirandum; quaeritur Oedipus, itur ad Kircherum. Is vero, viso lapide, tripudiare prae gaudio, & pedibus terram pulsare, mox circulos, cruces & signa ad vnum omnia tam concinne tam apposite explicare, vt nihil supra. Quid Gronouius? Monstrauerat illi vir politissimus (quem vocat) Robertus de Neufville icunculam ligneam metallifossoris Saxonici habitu indutam, quales vulgo pueri apud nos inter puppas & crepundia seruant. Gronouius, qui nunquam homines metallobaiulos & natipellitos viderat, vetustissimi, vt ipse loquitur, monumenti spectaculo admodum laetatus, statim religiosam in eo memoriam renouari iudicabat, & cum imagunculam suam bellissime caelari curasset, interpretabatur Sacerdotem Germanum portantem nauigium Isidis.* Vix temperamus nobis, quin & illud addamus, quod de laudato KIRCHERO in eodem libro *p. 64.* perhibetur: *Obtulerat Kirchero*

amicus familiaris chartam bombycinam, quali Chinenses vtuntur, miris characteribus insignem. His explicandis cum multum operae & olei impendisset bonus Athanasius, amicus denique impostor vani laboris pertaesus, vltro papyrum speculo admouit, statimque Kircherus indigne se deceptum deprehendit; cum ista litteris Longobardicis retrorsum pictis schedae inscriptum legerat: Noli vana sectari, & tempus perdere nugis nihil proficientibus.

§. VII.

Eadem existimatione, stolida ac vituperanda, litteratorum gens cum rebus antiquis antiquos saepius libros metitur. Non ea nobis mens est, quam nostra aetate IOHANNI HARDVINO fuisse constat, qui veteres autores, paucis exceptis, omnes nullo plane loco habuit, atque ceu falsos, ineptos, suppositos temerario conatu traduxit. Non possumus tamen illorum superstitiosas ferre ineptias, qui antiquos eruditorum foetus sollicite vbique indagant, & vel futile quoddam poema, incomtam declamationem, aut refertam nugis quisquiliisque schedam, modo vetusta tempora spiret, sancte conseruare student *; qui deperditos antiquissimi seculi libros aut librorum partes, oblata quacunque occasione, acerbissime dolent, tantum non illis illacrimant, praestantissimum eorum vsum, quo concussis rei-

publi-

publicae rebus hinc inde expeditius ſubuenire potuiſſent eruditi, fuſiori ſermone lamentabilique voce praedicantes ** : qui omnia malunt ſceleratae crimina vitae admittere, quam pati, vt ſcriptor antiquus, quem idoli loco habent, erroris vel minimi reus poſtuletur, omnemque adeo lapidem mouent, vt vitia ipſius vel fuco, inuitis etiam muſis, obducant, vel pro elegantiis incognitis & inuſitatis credulo lectori obtrudant. ***

* *Vidi*, inquit, IO. LVDOV. VIVES *de cauſis corrupt. artium Lib. I. p. 32.* inter alios libros *de diſciplinis* Coloniae 1532. 8vo. coniunctim edit. *qui verſiculos hominis viuentis, quod in peruetere bibliotheca reperti eſſent puluere obſiti, ac iam fere exeſi tineis, aperto capite veneratus ſit, tanquam Virgilianos, aut alicuius aeui illius.*

** Illudit his, qui in adorandis veteribus commentariis nimii ſunt, TRAIANVS BOCCALINI in *Relat. ex Parnaſſo Centur. II. Relat. XLV. p. 371.* quae titulum in fronte gerit: *Weil den 10. Julii etliche Bücher von Titi Livii ſeinen Schrifften verlohren worden, werden an ſelbigen Tag im Parnaſſo alle Kurtzweil und Freuden-Feſt eingeſtellet*; & inter alia haec exponit: *Daß Raphael Vollaterranus eine Oration gehalten, und darinnen dieſen Verluſt hôchlich beklagt. Es habe aber einer wâhrender Oration erbârmlich angefangen zu heulen. Da nun Apollo demſelben nicht lânger zuhôren wollen, und dahero nach ihm geſte-*

ben, so sahe er, daß es Caesar Caporalis war, welcher, dieweil er niemahlen derjenigen Bücher Liuii, so noch vorhanden, groß geachtet hatte, beklagte izt die verlohrne so hefftig, um welcher Affen-Possen willen männiglich zu einen solchen Gelächter verursacht wurde, daß Vollaterranus seine Oration, die in der Mitte wegen großen Lamentirens interrumpirt worden, wegen großen Gelächters nicht zu Ende führen kunnte.

*** Quanto feruore Galli pro HOMERO nostro hoc tempore digladiati sint, inter omnes constat, & publica rei litterariae monumenta loquuntur. Legenda, quae hac de re GOTTLIEB STOLLE obseruauit *in der Anleitung zur Historie der Gelahrheit Part. I. Cap. V. §. 25. pag. 171. seqq.* & in *den neuen Zusätzen p. 23.* Et quam multum laborarunt alii, in excusando Mantuani vatis Anachronismo, quando ille *Æneid. IV. v. 366.* Palinurum Velinos portus laudantem introducit, quae tamen Velia tum quidem nuspiam terrarum extitit? Conf. IO. BVRC. MENCKENII *Declamat. II. de Charlatan. Erud. p. 105.* in notis.

§. VIII.

Peculiaris eorum est stultitia, qui in latina lingua omnem honorem, studium omne, omnes cogitationes suas, omnem voluptatem ponunt. Hanc in deliciis habent, huius religiosi & deuotissima mente cultores existunt. Haec omnis doctrinae fundamentum & firmum ceterarum

rum

rum litterarum praesidium illis audit. In hanc omne conferunt tempus, veriores artes disciplinasque despicientes, quibus non eam inesse praestantiam ac nobilitatem existimant, ac insit augustissimae & excellentissimae latinitati. Nolunt loqui, nisi latine, nolunt verbum adhibere, nisi latinum, id est, patribus latini sermonis probatum. Hinc vt genuinas latinitatis voces vel e digitis enumerare queant, in veterum monumenta se vnice penitusque abdunt, verba captant, significationem eorum multa cura considerant, dictionis nexum expendunt, atque vel vnius vocis causa spissa volumina perlustrant. Vbi, quae casta latinitas sit, nonnihil norunt, eiusque naturam ac indolem quodammodo sunt assecuti, insolentiori efferuntur voluptate, & seipsos stabilitatem veluti reipublicae admirantur. Summo deinceps studio cauent, ne quosvis promiscue libros manu voluant, corruptionem purissimi stili, imo tristem forte iacturam inde metuentes. Tum ad scriptionem progrediuntur, & vt heic quoque romana sapiant, malunt scribere inlumino, inlustro, quam illumino, illustro; malunt diphthongos in pingendo disiungere, quam connectere; malunt post puncta, quibus sententia concluditur ac terminatur, minores ponere litte-

ras

ras, quam maiores. Et quis omnes nugas superstitiosorum linguae latinae fautorum oratione complectatur? *

* Plura qui vult, adeat IO. GEORG. WALCHII *Praefat. ad Historiam crit. lat. linguae*, qua de vitioso & cultu & contemtu latinae linguae commentatur. Cultores vero Romani sermonis superstitiosos hos damus: MELCHIOREM INCHOFERVM existimantem, coelicolas olim latine locuturos, & Christum latine interdum locutum esse: IVNIVM POMPONIVM LAETVM, Romanae puritatis adeo studiosum, vt nec Graece quidem scire voluerit, ne quid alienum sonaret, aut admisceret linguae illi; imo qui Petri nomine ideo sese abdicauit, quod non satis Romanam saperet dialectum; aedes praeterea agrosque in monte Quirino sibi coemens, vt memoriam vrbis Romae annuo celebrare posset tempore: PETRVM BEMBVM, qui tanti aestimabat latine scribendi facultatem, qua ipse pollebat, vt profiteretur, hanc ne quidem Mantuano Marchionatui permutare se velle. Quo fine epistolas Pauli omnes palam condemnauit, easque, deflexo in contumeliam vocabulo, Epistolaccias ausus est appellare, cum amico autor esset, ne illas attingeret, vel si coepisset legere, de manibus abiiceret, si elegantiam scribendi & eloquentiam amaret. Conf. VINC. PARAVICINVS *de Singul. Erudit. Centur. II. n. XXVIII. & XLII. p. 52. 74.* IOACH. FORTIVM RINGELBERGIVM, cuius haec apud MORHOFIVM *Polyhist. Litter. Lib. II. Cap. VIII. §. 38. p.* 415.

415. ingenua affectus erga latinitatem confessio extat: *In libris excudendis, cum speciosum aliquem vocum contextum aut verba duo ornata inuenio, laetitia exulto maiore, quam si aureum reperissem. Tum mirus splendor pectus illustrat, hac ambrosia viuimus, hoc dulci gaudio mens tranquilla fruitur. Ea mihi sententia est, atque vti spero, ad vitae exitum manebit, vt pro singulis vocibus nitidis, significantibus, appositis, singulos recipere aureos nolim, etiamsi summa me premeret inopia. Malo dictionem esse decoram, aut voces duas commissas apte, aut splendide dictum aliquid in opusculis meis, quam aureum in manibus.* Omnibus autem religiosis latinitatis amatoribus palmam dubiam facit IOSEPHVS SCALIGER, cui, referente BAELIO in *Diction. Histor. Crit.* adeo curae cordique fuit latinae linguae salus, vt, morti iam vicinus, inter vltima verba iudicium de LIPSII stilo protulerit, eumque sedulo fugiendum omnibus serio suaserit.

CAPVT II.

DE

CAVSIS ET EFFECTIBVS SVPERSTITIONIS LITTERARIAE.

Conspectus.

Tractationis ordo & ratio. §. I.
Causae superstitionis eruditae ex parte doctorum virorum: prima, varius corporis vestiumque habitus, §. II.

secun-

§. I.

POstquam plura superstitionis litterariae specimina, quae quidem in mentem nobis in praesenti venerunt, exposuimus, operae pretium erit, in causas eius curate nunc inquirere, cum causarum iusta cognitio ad emendandos hominum mores efficacissimas opes & media subministrare alias soleat. Causarum vero nomine, quicquid superstitionem illam in hominum animis vel excitat, vel prouehit & auget, vel confirmat, complectemur,

mur, diſcrimen illud, quod, inter cauſas & occaſiones conſtituunt alii, nihil curantes. His ſubiiciemus effectus eruditae ſuperſtitionis, vt foeditas huius vitii & noxa omnibus lucide appareat. In vtroque argumento ita verſabimur, vt in ſuperſtitionem erga litteratos viros ſolam cogitationes noſtras deinceps conuertamus, cum erudita cuiusuis generis ſuperſtitio inde originem trahat, & eo tandem redeat, vnde hoc fonte rite perſpecto, cetera facile diiudicari poterunt. Ad cauſas igitur idololatriae literariae quod attinet, duplex illarum genus obſeruamus; alterum idololatris, alterum idolis eruditis tribuendum eſt. Quae virorum doctorum culpa proueniunt ſuperſtitionis litterariae cauſae, foecundae admodum ſunt & copioſae, hinc primum eis locum heic dabimus.

§. II.

Simul ac virum magni nominis & egregiae eruditionis adſpicimus, adſunt, quae ad peruerſam eius venerationem animum noſtrum ſollicitare poſſunt. Conſpicuam vultus compoſitionem innuo, quae non niſi magna & ſeuera minari videtur, amplam & prolixam barbam, inceſſum grauem habitumque ad decorem compoſitum. Quae res quantam homi-

ni

ni reuerentiam conciliare queant, vel principum dominantiumque exemplo condocemur. Hi enim forma plerumque conspicui, magnaque vestium pompa incedentes, in sui admirationem cultumque facile mortales rapiunt. Abit tamen heic paulum eruditorum conditio, quippe quibus non habitus solum splendidus ac magnificus, sed miserabilis quoque dignitatem affert. * Etenim qui vestitum decentem cum squalore permutant, pallio velati sordido, tibialibus ad crura demissis induti, omnes cogitationes suas & curas in studia intendere creduntur, proinde duplici honore digni a multis aestimantur. Accedant ad istum corporis cultum mores sancti & graues, eique vel veri, vel fucati, mox incrementa capiet docti viri autoritas. **

* Veteres sane sapientiarum doctores baculum peramque gestantes, barbam alentes promissam ac syluestrem, pallio saepius lacero, vultuque squalido & toruo vtentes, nihilominus in magna apud homines opinione & gloria fuerunt. Conf. IO. BVRC. MENCKENII Orat. *de Charlataneria Erudit. p. 81. seqq.* & FRID. ERNEST. SCHOLTZII Disputat. *de Eruditis sine moribus.*

** Nonne coelestes pene honores ob pietatem Socrates vsurpauit, qui tamen splendida potius vitia, quam veras virtutes perfecit. IO.

FRANC.

FRANC. BVDDEVS in *Dialogo de moribus Philosoph. p. 41. Haec quoties mecum reputo, mirari prorsus desino, quod discipulis suis Numinis instar habitus sit Socrates, quodue laudibus eius vndique disseminatis, non Graeciam modo, sed orbem quoque vniuersum fama doctrinae & sapientiae eius & compleuerit olim, & hodie compleat. Profunda enim accedebat vitiorum omnium dissimulatio, ambitionis perpetuus comes, vt nihil praecipere aliis videretur, quod non suis ipsemet comprobaret moribus.* Nec defuerunt aliis temporibus, qui pietate, haud raro in speciem ficta, existimationem inter homines sibi compararunt, in quam rem euolui meretur MICH. LILIENTHALIVS *de Machiauellismo litter. §. XXIII. p. 144. seqq.*

§. III.

AEtas inclitorum virorum inter alia primum in oculos nostros incurrit. Haec siue sit iuuenilis & florens, siue provecta iam & ingrauescens, ad ingerendam superstitionem plurimum facit. Vltima senectus & illa capitis canities omnium suffragio venerabilis habetur, vnde facilis ad excessum delapsus. Iuuenes vero homines, & in aetatis flore constituti, tum omnium oculos in se conuertunt, quando mirandos in litterarum studiis progressus fecerunt, vt, quicquid Musae habent, vno veluti spiritu hausisse videantur: quando tenera adhuc aetate praeclara

ingenii monumenta in lucem emiserunt: quando amplissimis admoti muneribus multorum de salute dudum egregie sunt meriti. * Ad tantum sortis humanae fastigium illos ordinaria & trita via adspirasse, per paucos aetatis annos haud credibile; hinc nihil superest, quam vt miracula heic comminiscamur, quorum magnitudine vehementer adficimur.

* Praecocium titulo in re publica litteraria eiusmodi homines venire solent, de quibus verbose commentantur DAN. GEORG. MORHOFIVS *Polyhist. litter. Lib. II. Cap. VIII. §. 53. seqq. p. 417. seq.* IO. WILH. TENZELIVS in *Monathlichen Unterredungen A. 1689. p. 269. 276.* GOTTOFR. BOETNERVS in Dissert. *de eruditis studiorum intemperie mortem sibi accelerantibus;* IO. ADAM. BERNHARD *in der curieusen Historie der Gelehrten Lib. II. Cap. II. p. 77. seqq.* aliique scriptores, enumerati iusto ordine a BVRC. GOTTH. STRVVIO in *Introduct. in notit. rei litterar. Cap. V. §. VI. p. 208. Supplem. p. 39. seqq.* & IO. CHRISTOPH. COLERO in *Analectis* ad eandem *Introduct. p. 102.*

§. IIII.

Munera, quibus vir quidam celebris defungitur, omnibus quoque mox innotescunt. Haec vero vti alias homines eminentiori supra ceteros loco ponunt, ita, vbi cum inusitatis dotibus & exquisita meliorum litterarum doctrina coniun-

iuncta conspiciuntur: non possunt non virum illustriorem longe dignioremque reddere, qui numinis instar habeatur. Inprimis, si prouinciae, docto viro iniunctae, neque viles & sordidae, nec paucae sint, sed nomen ipsius, ceu vmbra corpus, magno strepitu sequantur, gregisque ad instar stipent, adeo, vt, si omnes honorum edisserere titulos velis, multo spiritu nec exiguo temporis momento; sin vero litteris consignare, sat amplo folio tibi opus sit. * Heic enim vel natura duce mortales sic colligunt: qui tot tantisque dignitatibus cum laude praeest, illum ceteros omnes doctrina, ingenio, prudentia, virtute antecedere oportet; & in quo vno tanta sunt, quanta in reliquis omnibus, illi quidem tanti non deferri possunt honores, quin maiores effusioresque mereatur.

* Lepide IO. BALTHAS. SCHVPPIVS in *Orat. de lana caprina p. m. 119. Olim cum in Arcadia oues parentis mei pascerem, noui medicum, cuius titulos vix memoriter recitare poteram, sine tabella aut alio subsidio mnemoneutico, tot Principum Consiliarium se appellabat.*

§. V.

Vbi iam propius ad viros, quorum peruulgata sunt nomina, accedimus, in consuetudinem cum ipsis descendere sole-

mus, qua quidem in re diuersi eruditorum mores animaduertuntur. Alii aegre homines in consortium admittunt, ac vbi admittunt, severos cum ipsis sermones miscent. Alii comitate & affabilitate omnes excipiunt, iucundissimis verbis animos eorum demulcentes. Vtrique tamen, id quod mireris, moribus suis obtinent, vt magna eorum hominibus sit reuerentia. Quod rarum, carum est. Proinde, qui in accipiendis aliorum salutationibus nonnihil difficiles se praebent, vehementius sui desiderium excitant, quod in foedam tandem superstitionem degenerat. Quo enim quis sollicitius aliorum deuitat societatem, hoc maiorem eum spirare excellentiam peregrinantes credunt; hoc etiam diligentius allaborant, vt inuisendi illum nanciscantur facultatem, iactaturi olim, se vidisse, se audiuisse illum, quem videre & audire, vix centesimo cuique datum. Praeterea id efficiunt, qui aegre aliis patent, & si patent, minimam temporis particulam confabulationi tribuunt, * vt non sine timore & tremore aliquo, peregre aduenientes ad ipsos, ceu numina quaedam terrestria, accedant. E contra, qui faciles sunt & blandi in conferendis cum aliis sermonibus, superstitioni litterariae aeque ansam praebent. Quo blandius enim alios

ap-

appellant, quo lenius tractant, hoc magis eorum ineunt gratiam. Id quod in studiosa iuuentute cumprimis patet, quae non alia re facilius feliciusque, quam affabili familiaritate ad cultum ac venerationem inuitatur. **

* De GERHARDO IOHANNE VOSSIO constat, eum in salutandis excipiendisque peregre aduenientibus tam parcum temporis dispensatorem fuisse, vt eos nonnisi ad quadrantem horae nec vltra ad colloquium admiserit. Quod cum CHRISTOPHORVS SCHRADERVS, VOSSIVM aliquando inuisens, cognosceret, elapso quadrante, statim valedicturus surrexit: VOSSIVS vero discessum illi non permittens, vt diutius maneret, rogabat; sed elapso semihorio, clepsydram quassans aiebat: *Vide, quantum temporis tibi tribuerim.* Conf. VINCENT. PARAVICINI *Singularia Erudit. Centur. III. num. LVIII. p. 182. seqq.* Alii commercium litterarium omnibus propemodum denegare solent, vt maiorem eruditionis suae admirationem excitent. Quo nomine culpandus PETREIVS DANVS, qui a summis viris ad commercium litterarium incitabatur, quod coram HOEPFFNERO, Tubingensi, qui eum per tres dies Hafniae quaesiuerat, iactauit, & cum impetu addidit: *Quid? num meo sudore partum illis traderem, ipsi eo proficiscantur, & videant, quid rerum agatur in orientalibus.* Vid. MATT. GEORG. SCHROEDERI Disput. *de Misanthropia Eruditorum §. X.*

** SOCRATES prodeat, celebris ille Philoso-

phus, dicta nostra moribus suis confirmaturus. Ita vero de illo IO. FRANC. BVDDEVS: *Nec de humanitate eius quae traduntur, in dubium voco, cum notum satis in vulgus sit, humanitatem, fictam scilicet, & ad capiendos hominum animos comparatam, ambitionis comitem esse perpetuum. Sic enim aucupari aliorum fauorem, sic conciliare nobis illos oportet, qui nos sectentur, nostrasque vndique disseminent laudes; in Dialogo de moribus Philosoph. p. 62.*

§. VI.

Postquam viros ingenio excellenti doctrinaque singulari conuenimus, siue facile illud, siue difficulter factum sit, & familiaria cum ipsis colloquia instituere cepimus; haud raro ipsi adeo nos fascinant, vt eos deinceps quam diligentissime obseruemus. Solent namque plures eruditorum non sentire solum de se ipsis honorifice, sed & in aliorum conspectu loqui. * Solent multos magnificosque titulos sibi sumere, quo maior nobiliorque eorum euadat autoritas. ** Solent merita sua in rem litterariam ipsimet praedicare. Solent de foetibus suis, breuissimo temporis spatio effusis, multa taediose gloriari. *** Solent de commercio suo cum viris, quorum fama omnes terrae fines peragrauit, quin, si Diis placeret, cum ipsis spiritibus geniisque coelestibus haud pauca gloriose mentiri. * Iubent à se expecta-

pectari vasta volumina, mira ac stupenda prorsus opera, innumeros libros, quos componere, humanae aetatis & tempus & vires excedit; immo vel digito ceu iam confectos, typisque tradendos, monstrant, modo adfuerit, qui sumtibus auxiliatrices ferat manus; cum tamen saepius ne affecti quidem illi sint, saltem paucis brevibusque delineati plagulis. ** Pollicentur ingenii monumenta tantum non omnem sapientiam & vniuersam eruditionem complectentia. *** Iactant recens inuenta, novas veritates. Solemnes hinc ipsis formulae: Haec primus vidi; tenebras, quae rerum scientiam adhuc obscurarunt, dispuli ego; ingenii mei vi & acumine haec erui, nemini doctorum vnquam perspecta; meis libris nemo solidioris doctrinae cupidus carere potest; & quae huius generis sunt alia. *

* Agmen ducat THEOPHRASTVS PARACELSVS, cuius satis elata vox: *Das solt ihr wissen, ihr Herren Medici, das geringste Haar meines Kopfs weiß mehr, als ihr und alle eure Autores. Meine Schuh-Riemen sind gelehrter, denn euer Galenus und Auicenna, und mein Bart hat mehr erfahren, als alle eure Academien. Ia ich will die Stunde noch selbst erleben, daß ihr mir, und ich nicht euch, werdet folgen müssen. Alle ihr Araber, Griechen, Lateiner, Franzosen, Italiener, Deutschen und Pohlen, alle sage ich, werdet mir nachfolgen müssen. Ich werde ein Monarche unter*

euch seyn, mir wird die Allein-Herrschaft bleiben, und ich will eure Lenden gürten. Vid. HENR. ANSH. ZIEGLERI *Schauplatz der Zeit fol. 1168. b.* Iungamus socium IVSTVM LIPSIVM, qui de seipso haec verba facit: *Corpus & facies mihi non indecora, os probum, animus verecundus, ingenium docile & capax omnium, excipio musicam: iudicatio collineans & recta; memoria non sine praeceptorum miraculo etiam in puero: eloquentia promta, nec sine venere in publico; priuatim restricta, magis & minus amoena. In cultu, gestu, sermone modicus: & exterorum qui Lipsium videbant, saepe requirebant. Scientiam & magis sapientiam colui, lites fugi, honores fugi: domi forisque benignus, comis, & quem vereri posses, non timere,* in Epistola ad IO. WOWERIVM *Centur. Epist. Miscellan. Epist. LXXXVII.* Tres faciunt collegium; impudentium igitur ostentatorum numerum perficiat TH. CR. non incelebris nostri seculi scriptor, de quo sequentia ferunt: *Accedentibus eum peregrinis solet esse laudibus propriis quam molestissimus, ac inuerecunde nugari: esse se vnum, qui viri docti summique Polyhistoris mereatur nomen, hinc notum se per omnes orbis terrarum angulos: aduolare indies ex Italis, Britannis, Gallis, Germanis, litteras eruditorum: fatigari domus suae fores tum cursoris publici, tum venientium maxime peregrinorum itu redituque: studentes ad vnum omnes Collegium aliquod à se habendum auidissime, at frustra expectare; vrgere typographos, vt ex limatissimis suis κειμηλίοις noua indies in lucem extrudat: adcurrere non raro exterorum principum status ministros; suum in rebus arduis consilium expeten-*

tentes: sibi soli & tersa dictionis latina & solidae in omni studiorum genere doctrina competere dictaturam: neminem à se discedere, qui non cognita nuditate sua, doctior ab eo euadere enixe cupiat, neque se vllius votis ea in re deesse, qui se totum suo deuoueat ductui, huic se studia sua, huic se mensam suam conuictumque conferre. Conf. IO. GOTT. BÜCHNERI Schediasma *de vitiorum inter erudit. occurrent. scriptor. Cap. II. Sect. I. §. 11. p. 116.* not. & IO. ADAM. BERNHARDI *kurtzgefaste curieuse Historie der Gelehrten Lib. III. Part. I. Cap. 15. p. 198. seqq.*

** Fastum eorum, qui ipsi magnificis se exornant titulis, qui omnes triümphos suos, omnia ornamenta honorum, monumenta gloriae, laudis insignia aliis verbose pandunt, aut suis nominibus longa serie subiiciunt, acriter tangit IO. BVRC. MENCKENIVS *Orat. I. de Charlatan. Erudit. pag. 11. seqq.* edit. cum not. var. itemque SEB. STADELIVS in *Epistola ad Ianum Philomusum de circumforanea Literatorum vanitate*, quae eidem libro eadem in editione iuncta est, *p. 210. & 212. seqq.*

*** Ex horum numero fuit FRANCISCVS AB AMAYA, qui in libro *Obseruationum* suarum, vbi materiam singularem quandam finit, addit: *haec se apis instar intra viginti quatuor horarum spatium ex scriptoribus delibasse*, obseruante BVRC. GOTTHELF. STRVVIO *Introduct. in notit. rei litter. Cap. V. §. V. p. 204.*

* Occupauit ista insania, execrabilis ille furor, vt commercia cum genio quodam prae se ferrent, praeter veteres, SOCRATEM & PLOTINVM; superiori aeuo THOMAM CAM-

PANELLAM, HIERONYMVM CARDANVM, POSTELLVM, PICVM MIRANDVLANVM, HERMOLAVM BARBARVM, haud alia sane de causa, quam vt in eam sectatores suos inducerent opinionem, nil nisi praeclari & diuini ab eiusmodi homine proficisci posse, qui diuino semper stipatus genio incederet. Consentiunt nobiscum doctissimi viri, qui persuasum sibi habent, ea, quae PORPHYRIVS de genio PLOTINI, quod ipse Deus fuerit, diuulgauit, ex cerebro PLOTINI ipsius conficta esse, vt ex communi hominum numero se eximeret, discipulorumque stuporem & venerationem in se, veluti Deum hominem, totam conuerteret. Conf. GEORG. CHRIST. WAGNERI Disput. *de Eruditis spirituum familiar. vsu suspect.* maxime *§. XXXI. p. 34. sq.*

** Sic MARCVS MEIBOMIVS, cum Amstelodami viueret, grandissima volumina monstrabat adventantibus, quae, si digno pretio redimerentur, (immensum autem statuerat) haud vltra inuisurus esset eruditis. Alius, VINCENTIVS MARINERIVS publico promisit, quae ipse elaborauerit, volumina quinquaginta de argumentis grauissimis, praeter versus, quorum octo & triginta millia effuderit. Cumque promissori liberalissimo fidem adhibere se posse negarent tantum non omnes, ipse datis ad singulos litteris, persuadere ipsis conabatur, vera esse, quae praedicauerat, amplos titulorum catalogos adiiciens. Confer copiose industrieque de stolida hac eruditorum iactantia commentantes MICH. LILIENTHALIVM *de Machiauellismo*

lismo litter. §. XVI. p. 92. seqq. IO. BVRCK. MENCKENIVM *de Charlatan. Erudit. Orat. I. p. 50. sqq.* edit. Amstelod.

*** Verbi causa: *Thesauros, Lexica vniuersalia, Infundibula, Artes artium, Atlantes, Theatra historica; Claues aureas, Methodos regias, Aeraria, Promptuaria, Mellificia, Parnassos, Florilegia* & id genus alia. Commode huc pertinent librorum, quos QVIRINVS KVHLMANNVS promisit, stupendi tituli: *Ars magna sciendi: ars magna eloquentiae solutae & ligatae: ars magna scribendi; ars magna linguas discendi: ars magna commentandi; ars magna Critices: Bibliotheca Bibliothecarum,* de quibus multis verbis mentionem facit DAN. GEORG. MORHOFIVS *Polyhist. litter. Lib. II. Cap. V. §. 64. p. 361. sq.* Nec tacendus CLAVDII VERDIERII liber, *Censio autorum omnium veterum & recentiorum* inscriptus, de quo idem MORHOFIVS l. c. *Lib. I. Cap. XVI. §. 23. p. 175. sq.* iudicat: *Quis non de locuplete penu huius Pansophistae praeclara omnia, & tanti promissoris hiatu digna sibi spondeat. Sed misere ille coruos deludit biantes. Vel ex ipsa libelli fronte non falsa metoposcopia conieceris hominis dementiam, qui triginta circiter foliis tam vastum argumentum exhaurire voluit.* Omnes autem inanes tumidosque scriptorum titulos ille superat, quem nonnemo ad IO. BVRC. MENCKENII *Charlataneriam Erudit. p. 28.* annotauit. *Orbis literarius vniuersus, exhibens materias & scriptores, in omni scientiarum & artium genere, quocunque idiomate ab initio rei litterariae usque ad praesens, expressis vtplurimum anno, loco & forma*

forma editionis librorum & in eos Commentariis, Notis &c. Opus ex mundi totius Bibliothecis praecipuis concinnatum, ordine indicis generalis materiarum alphabetici dispositum, & characteribus linguarum Hebraicae, Chaldaicae, Syriacae, Graecae, Arabicae, Persicae, Armeniacae, Germanicae, Aethiopicae, Aegyptiacae, nonnunquam elaboratum, Italis, Gallis, Hispanis, Boemis, Pannoniis, Anglis, Belgis & ceteris exterarum nationum scriptoribus plerumque Latino, interdum vernaculo sermone appositis. Autore P. D. Raphaele Sauanarola, Patauino, ex Clericis Regularibus vulgo Theatinis S. Theol. Professore.

* Variae enim sunt artes, varia consilia, quibus eruditorum nonnulli, quos vana ambitio vexat, opinionem de sese excitare inter homines conantur. Eaque non tantum tum adhibent, quando cum aliis congrediuntur; sed omni tempore omnes actiones suas, scripta & negotia alia eo componunt, vt super alios mortalium extollantur. Plenum hac de re commentarium scripsit MICHAEL LILIENTHALIVS, qui titulo *Machiauellismi litterarii* Regiomonti 1713. in 8vo prodiit, nobis aliquoties laudatus. Cui & isti interserendi essent, qui ex sapientibus doctisque viris Deorum filii credi olim appellarique voluerunt, vel alia commenti sunt, vt superstitiosae existimationis fabulam luderent. PYTHAGORAS hanc artem egregie calluit, de quo AELIANVS *Var. Histor. Lib. IV. Cap. 17.* haec tradit: *Pythagoras homines docuit, se praestantiorum seminum commixtione natum esse, quam quod mortalitati esset obnoxium. Nam*

co-

eodem die, & eadem hora visus est in Metapontio & Crotone, tum in Olympia alterum femur aureum ostendit: & Milonem Crotoniatam admonuit, quod esset Midas filius Gordii, Phryx, & aquilam albam, quae volatu se ei submiserat, contrectauit. Transiens etiam fluuium Nessum, appellatus est à fluuio dicente, Salue Pythagora. Quomodo praeterea arctius cum diuis commercium iactauerit, filium Mercurii se praedicauerit, in antro subterraneo diu se continuerit, vt magnam opinionem hominum sibi conciliaret, alii veterum autores, idonei aeque & luculenti, perspicue produnt. Quam ob rem, diu est, quod male audiit quibusdam doctis viris PYTHAGORAS. Conf. GOTTLIEB STOLLE *in der Historie der Heydnischen Moral §. CXIX. p. 204. seqq.*

§. VII.

Qui mansuetioris & benignioris animi sunt inter praestantes doctrina viros, librorum suorum apparatum, quem vna voce Bibliothecam nuncupant, inuisentium conspectui haud raro exponunt. Hic, si rarioribus, iisque haud paucis Manuscriptis superbit; si antiquitatum monumentis non vbique obuiis praestat; si omnis generis libris per vniuersum orbem, Graeciam, Angliam, Galliam, Italiam, Germaniam ingenti studio nec minori aere conquisitis, recentiori & antiquiori aeuo euulgatis, omni idiomate, quo

homines in orbe loquuntur, compositis, singulas artes, litteras, disciplinas tradentibus, longo ordine velut in armamentariis dispositis, multo auro & purpura distinctis, praestantissimisque editionibus abundat: facile, qui haec sacra lustrant, in eam inducuntur opinionem, possessorem splendidissimae huius copiosissimaeque supellectilis omnem doctrinam, sapientiam omnem cum illa ipsa possidere, dignumque adeo esse, qui non vulgari ratione colatur. *

* Adscribamus festiuam narrationem, quam VINCENT. PARAVICINVS habet in *Singularibus Erudit. Centur. III. num. LXX. p. 190. Iohannes Harius Goricomiensis eo in litteras affectu fuit, vt per omnem aetatem, summa cum diligentia, nec minori impensa, admirandam plane omne genus librorum Bibliothecam congesserit. Cum larem suum Hagam transferret, & vna tot libris instructam Bibliothecam; populus mirari, stupere, fateri denique, nunquam se credidisse, vel in toto terrarum orbe tot volumina reperiri, quare & inditum homini cognomentum* Iohannes de libris.

§. VIII.

Ea litterarum studiosis mens, ille plerumque mos esse solet, vt ab ore summi illius eruditissimique viri, cui apparuerunt, pendere quoque velint. Dum itaque felicitatis huius participes fieri satagunt,

gunt, varia ipsis sese offerunt, quibus haud difficulter ad superstitionem pertrahi possunt. Primum est audientium multitudo, quando quasi agmine facto concurrere iuuenes vident. * Hoc enim mox illis persuadet, in doctore, cuius institutionis cupiditate flagrant, nihil mediocre & pro communi vsu, sed singularis eum exempli, & inter maximos toga sui seculi viros numerandum esse. Quapropter hunc solum sibi deinceps auscultandum statuunt, hunc vnum summa religione & pietate venerantur.

* Equidem auditorum copiam, quam vulgo applausum vocant, supra *Cap. I. Sect. II. §. 5.* inter superstitionis litterariae species retulimus; non dubitamus vero, eandem pro causa quoque huius mali venditare, quandoquidem vnus peruersus doctorum virorum cultor & sectator plures secum in idem stultitiae vitium trahere solet.

§. VIIII.

In primis facundia doctoris, & illa suauitas oris ac vocis, fascinare aliquem quam facillime potest. Quemadmodum enim dicendi vis ac copia alias ea virtute pollet, vt hominum animos commoueat, percutiat, & audientes oratori fauentes reddat; ita vbi cum multa rerum scientia suauissimum contubernium eloquentia

con-

contraxit, adeo, vt vir eruditus de rebus praestantissimis, non nisi grauiter ornateque, verba faciat, dici non potest, quam magnae inde ad impensiorem erga illum affectum fiant accessiones. * Iam vero si & lepide perstringere alios, vitiaque sale perfricare satyrico didicerit iste doctor, quam non existimatio eius augetur? ** Quid? quod singularis dicendi facultas vel sola cuidam, mediocri ceteroquin eruditione praedito, summam reuerentiam, summos honores afferre queat.

* ANGELVS POLITIANVS de seipso refert, cum Catullum forte Veronae in officina quadam, viris litteratis pene cogentibus explicaret, non minus multos spectata doctrina viros, quam magnam scholasticorum manum pronis auribus cuncta accepisse, ac identidem exclamasse: *demissum coelitus angelum sibi, qui poetam conterraneum interpretaretur.* Vide IO. BVRC. MENCKENII *Charlatan. Erudit. p.* 235. edit. cum not. var.

** *Praua enim adeo est hominum indoles, vt hunc vnice doctum, hunc sapientem putent, qui acriter & ingeniose aliorum errores aut vitia, aut quod ipse pro errore & crimine venditat, traducere didicit;* ex vero pronuntiat IO. FRANC. BVDDEVS *Dialogo de moribus Philosoph. p. 41.*

§. X.

Qui facultate, illustres doctrina viros coram intuendi auscultandique, priuantur,

tur, ingenii monumenta, ab ipsis communi vsui exposita, euoluunt, quibus non minus ac aliis rebus ad intempestiuam eorum admirationem, & qui hanc sequi solet, nimium & profusum cultum saepius adducuntur. Obscurum dicendi genus, quo haud pauci laborant eruditorum foetus, quicquam huc facere quis putaret? Nonne & tritissimum & verissimum: si non vis intelligi, non debes legi. Nihilominus quorundam libros vehementer probari aliis animaduertimus eo, quod sensus ipsorum signis involutus non omnibus illico patet. Scilicet arbitrantur inepti mortales, res perspicuas, & quae sensum statim prae se ferunt, quotidianas esse ac peruulgatas: e contra sub obscuritatis tegumento non posse non incognita, inaudita, miranda latere, à quorum perscrutatione inconcinna verborum structura & implicatus rerum ordo plurimos auocauerit. Hinc magno loco eiusmodi libros habent, indefesse legunt, omnium scientiarum aurum ibi quaerentes, vbi ineptias citius stercusve inueneris. *

* Quam indefessum quorundam in Chemica scripta, quibus obscuritas propria ac peculiaris, est studium? Quam multorum in manibus WEIGELII, BOEHMII aliorumque Fanaticorum monumenta sunt, quae in tanto

eam ſolum ob cauſam pretio ſunt, quoniam non omnium, capere ea ac intelligere, eſſe perhibetur? Quot non myſticorum libris, ceu pulchris virtutum incitamentis, delectantur, qui abſtruſis vocibus inutilia cognitu, explicatuque difficilia comprehendunt? Perpendere debebant ſtulti mortales, res viliſſimas horrida & ſpinoſa oratione ab autoribus ſtudio recitari, vt quae rebus deeſt praeſtantia & nobilitas, vel ex verbis barbaris & inuſitatis iſtis accedat. Sapienter Autor *der Summariſchen Nachrichten aus der Thomaſiſchen Bibliothec Part. VI. p. 570. Viele Gelehrten ſind nicht anders, wie die Riemenſtecher, die einen Riemen in viele Falten verſtecken können, daß keiner das Ende zu finden weiß. Gleichergeſtallt machen die Gelehrten die allerleichteſten Sachen den Leuten mit Fleiß ſchwer, damit ſie dadurch in hochachtung kommen, und die Gelehrſamkeit nicht gar zu vulgair werden möge.* Ita inique cum ſuis lectoribus ARISTOTELEM egiſſe, DAVID ABERCROMBIVS obſeruat in *Fure Academico p. 7. ſeq.* eumque accuſat, quod aliorum mentem perſpicue exponat, ipſe vero, quid velit, obſcurius eloquatur. Concludit denique: *Falſitas vt monetae mere Ariſtotelicae ſuperſcriptio eſt; ita nota eiusdem characteriſtica, non alia, quam obſcuritas merito perhibetur.*

§. XI.

Efficacius vero ad ſuperſtitionem eruditam quis incitatur, quando in libro, quem in vſum ſuum euoluit, innumeros fere ſcriptores ad dictorum confirmatio-

nem

nem in teſtimonium vocari videt. * Pro helluone librorum autorem eiusmodi ſcripti habet, qui tot monumenta litteraria excuſſerit, tanta volumina perlegerit, quae vix alius mente comprehendere, parumque delibare queat. Prouocet inprimis ſcriptor ad rariores & in vulgus non adeo notos, licet ſubinde confictos libros, ** ſtatim omniſcientiae laudem ipſi tribuet lector, quin ceu ſpirantem Bibliothecam, ceu obambulans quoddam eruditionis Lexicon, eum adorabit.

* IO. PINEDAM in vno opuſculo *de Monarchia Eccleſiaſtica* plures autores, quam toti terrarum orbi ex vſu ſunt, mille nimirum & quadraginta citare, THOM. BROWNE notat *in Religione Medici Part. I. Sect. XXIII. p. 151.* edit MOLTKENII.

** Eſſe inter litteratos viros, licet hodie in tanta rei litterariae peritia non ita multos, qui hac arte vtuntur, vt inauditos librorum titulos nominumque monſtra crepent, & hoc pacto docti viri laudem parare ſibi ſtudeant, non ſolum ea nobis teſtimonio ſunt, quae DAN. GEORG. MORHOFIVS hac de re diſſerit in *Polyhiſt. Litter. Lib. I. Cap. VIIII. §. 12. ſqq. p. 80. ſqq.* ſed THOMAS quoque MESSANENSIS, in quo id ſceleris PETRARCHA caſtigauit, ita ad eum ſcribens: *Animaduerti, te in ſcriptis tuis omni ſtudio vt appareas, niti. Hinc ille diſcurſus per ignota volumina, vt ex ſingulis aliquid decerpens rebus tuis interſeras. Plaudunt tibi diſcipuli, & omniſcium vocant, innumerabilium autorum nominibus attoniti.*

Conf. SEBAST. STADELII *Epist. de circumforanea litteratorum vanitate p. 220.* MENCKENII *Charletan.* annexam.

§. XII.

Plures, iique magnae subinde molis libri, ab vno claro viro non ita magno temporis interuallo in lucem emissi, & ad nos allati, gloriam ipsius magnopere amplificant, nostraeque erga ipsum venerationi mira incrementa addunt. Dum enim perspicere haud possumus, quo pacto quis litterarum studiis incumbere, plerasque scientias per multos annos imbibere, cetera, quae huius vitae necessitas imponit, negotia obire, & tamen tot ingenii foetus, quibus conscribendis vel omnis humana aetas consumenda esset, excludere queat, * mox ad miracula confugimus, diuinum quid, ad minimum ingenium supra hominum sortem euectum, ipsi attribuentes. Quo rarius enim quicquam mortalibus contingit, hoc superstitiosius, vbi id conspicitur, admirandum & collaudandum censemus.

* Qui foecundiori ingenio praediti plurimos partus eruditos edunt, polygraphi in republica litteraria appellantur. Eminent inter illos facile ALPHONSVS TOSTATVS & FELIX LOPEZ DE VEGA, de quibus affirmant: si numerus dierum, quos viuendo superarunt, cum scriptis eorundem componatur: illi *quolibet* die, à natiuitate ad obitum ipsius, tria

tria amplius folia; huic vero quinque tribuenda esse. Vid. VINC. PARAVICINVS *de singular. Erudit. Centur. II. num. XIII. p. 43.* & notas ad IO. BVRC. MENCKENII *Charlatan. Erudit. p. 32.* Alios cognosces ex DAN. GEORG. MORHOFII *Polyhist. litter. Lib. I. Cap. XXII.* quo capite argumentum de polygraphis ex instituto ille persequitur. Adde IO. ADAM. BERNHARDI *kurtzgefaste Historie der Gelehrten Lib. III. Part. VII. Cap. 40. p. 707. sqq.*

§. XIII.

Non omnes vero superstitionis litterariae causae in eruditis quaerendae sunt, habent illi ipsi, qui praestantissimos viros impense peruerseque colunt, in se, quod superstitionem & gignit & alit. Inter has honoris causa primum nominandum est temperamentum, vel peculiaris, qua ineptus doctorum cultor gaudet, animi propensio. Sunt enim mortalium quidam temperamenti sanguinei, qui, vti amore complacentiae flagrant, ita omni nisu allaborare solent, vt in plurium hominum notitiam perueniant, eorum consortio fruituri. Quae res, cum apud excellentes viros non aeque nullo negotio, ac apud alios procedere soleat, facile hinc inducuntur, vt gestibus verecundis, obnixis genibus, capite inclinato, quin humi prostrati summorum virorum gra-

 tiam

tiam ambiant. Porro cum hisce hominibus verba domi, beneuola natura, cumulatim nascantur; cum etiam in adulationem plerumque illi sint compositi, omnium mortalium aptissimi ad nimium & seruilem eruditorum cultum iure meritoque censentur. Ita enim fit, vt beneuolentiam illustrium virorum blanditiis & assentationibus colligant, in os ipsos laudent, cuncta, quae suscipiunt, probent, quicquid dicunt, pro vero habeant, industriique & constantes laudum ipsorum buccinatores existant. Accedit, quod sanguinei, quos vocant, voluptatem maxime desidiamque sectantes, rudes sunt plerumque litterarum, neque media & adminicula, quibus eruditio comparatur, explorata habent; proinde non possunt non ad immensos doctrinarum thesauros, quos ingenium aliis custodit, obstupere, & pectora iis exculta, ceu summa oracula, venerari.

§. XIIII.

Neque tamen, cum temperamentum sanguineum praecipue heic allegamus, ceteras animarum dispositiones ad procreandam superstitionem litterariam ineptos arbitramur. Melancholici sane, licet inhumani aliorumque calumniatores promiscue audiant, nihilominus, sicuti ad

omnes

omnes mortales, ita etiam ad litteratos viros superstitiose honorandos, praecipue sunt idonei. Natura enim ita eos fecit, vt illos, qui saluti suae aut prodesse aut obesse multum possunt, vehementer timeant, adeoque, vt beneuolos sibi faciles que semper habeant, minus fauentes autem leniant, omni modo demissis verbis, ac seruili reuerentia istos permulcere allaborant. Vbi itaque sentiunt, commoda sua ac felicitatem à viris eruditione conspicuis valde amplificari, aut etiam labefactari posse, mox proni sunt, ad impensissime eos colendos, summisque honoribus & laudibus afficiendos. Iudicii praeterea defectus, quo eiusmodi homines laborant, efficit, vt, cum alias in superstitionem sint procliues, haud raro in venerandis eruditis viris, cum quibus rem habent, ad vltimam stultitiae lineam progrediantur.

§. XV.

Aliud vitiosae erga eruditos obseruantiae incitamentum beneficiorum cumulus, quibus à claro viro quisquam affectus est, addit. Haec enim cum reddere & compensare nulla ratione possit, coecam venerationem heic in subsidium vocat. Praemissa sanctissima stipulatione, se gratum pro beneficiis animum ad

cineres vsque, vsque ad rogum testaturum, laudes Mecaenatis sui vbiuis extollit, meritaque ipsius in vtramque rempublicam, data quauis occasione, concelebrat & decantat. Quin hoc sibi negotium datum credit, vt omnia, quae Patronus perpetrauit, facinora purget, vitia eius pro virtutibus declaret; contumeliam, si qua ipsi inuritur, extinguat, minimeque permittat, vt sapientia eius, sanctitas, temperantia, candor vel leui de causa in dubium vocentur; id contra obtineat, vt patronus suus, tanquam supra humanam conditionem positus, suspiciatur, atque ceu Deus quidam habeatur. *

* Obseruantissimo hoc animo in ANTONIETTAM DE BOVRIGNON fuit PETR. POIRETVS, de quo CHRIST. PAVLLINI in libro *vom Hoch- und Wohlgelahrten deutschen Frauenzimmer p. 25.* obseruat: *der Antoniette de Bourignon ihr gröster defensor ist Petrus Poiret, welcher aus ihr gar einen Abgott macht. Die Affection soll daher kommen, weil sie ihm eine grosse Summe Gelds vermacht.* Ita quoque LIPSIVS non sine causa TACITVM plurimi fecit; id quod salse in eo notat TRAIANVS BOCCALINI, quando in *Relationibus ex Parnasso Centur. I. Relat. LXXXVI. p. 213.* sequentia fingit: *Wegen dieses harten zusprechens wurde Lipsius gantz bestürtzt, iedoch fassete er wieder ein Hertz, schöpfte Athem, und* hat

hat Apollinem wegen seines Verbrechens allerunterthänigst um verzeihung, sagte nochmahls frey heraus: Er wäre Tacito zum höchsten obligirt von wegen der grossen Ehr; so ihm wegen dieses Autoris bey den Holländern, Teutschen, Franzosen, Engelländern, Spaniern und Italiänern wiederfahren und angethan worden, daß, wenn er ihn gleich als einen irrdischen Gott von Hertzen liebte und ehrte, er dennoch seiner Schuldigkeit nach danckbar sich zu erzeigen, viel zu wenig thäte. Denn ob er gleich viele Sachen publicirt und ausgehen lassen, so haben ihm doch allein die lucubrationes über den Tacitum befördert, daß er in den Parnassum angenommen, und in der Welt bekannt worden.

§. XVI.

Num vero tanti intereſt, vt litterariam ſuperſtitionem perſtringamus, eamque e republica eruditorum proſcribendam arbitremur? Vtique, effectus enim ſatis triſtes & damna grauiſſima comitari illam ſolent. Etenim, qui in venerandis ſummi ingenii magnaeque gloriae viris nimius eſt, officia primum erga Deum, tum erga homines alios, denique erga ſe ipſum grauiter violat. Erga ſupremum numen haud leui ſe obſtringit crimine, dum gloriam honoremue, qui ipſi debebatur, ad res ab ipſo creatas transfert. Deus enim naturam fautricem eo fine quibusdam mortalium largitur, vt ceteri

videant, quae ſummi rerum moderatoris ſit bonitas, quae ſapientia, quae potentia. Verum enim vero inepti mortales maieſtatem diuini numinis, ex indole hominis praeſtantiori metiendam, adeo non agnoſcunt, ne dicam, laudibus efferunt praedicantque, vt mentes ipſorum, creaturis ſaltem infixae, his omnem gloriam deferant, Deoque proinde, quae Dei ſunt, impie ac proterue rapiant. Quae res quam prope à ſuperſtitione illa craſſiori, quae idololatria audit, abſit, nemini prudentiorum obſcurum eſſe poteſt. Quinimo facilis huc datur deſcenſus, ſi profuſiori eruditorum venerationi aliquandiu operam nauauimus. Id quod deplorando exemplo nos condocent Gentilium olim, hodie Pontificiorum ſacra. Dii, quos eximia religione illi coluerunt, ſi non omnes, ſaltem plerique ex ingenua ipſorum confeſſione * mortales fuere homines, quos, cum ob ſingularem virtutem, ob praeclara geſta, ob multarum rerum peritiam, maiorem in modum admirarentur, mox eo delapſi ſunt, vt numinis loco illos haberent, & paria diuinae potentiae ſacra ipſis facerent. Romanenſium vero cultus, quem ſanctis, vulgo dictis, exhibent, vnde? Nonne intempeſtiua illa praeconia, quibus nonnullorum ſapientiam & ſanctitatem primorum ſecu-

lorum

lorum doctores commendarunt, & sanctior erga eos reuerentia, hodiernam superstitionem, quae precibus, sacrificiorum opulentia & pompa inani conficitur, introduxerunt? ** Sic etiam canonisatio, quam vocant, hodieque vsitata, & qua clarorum quoque virorum plures diuorum numero adscripti sunt, *** non aliunde originem ducit suam, quam ex praepostero erga illos affectu & cultu. Eandem impietatem, licet subtiliorem, & profundius subinde latentem, multorum animis superstitio erudita inspirat, vt Patroni ipsis sint idola, quae ante Deum ponunt & colunt. Quorum enim religiosior in doctos Mecaenates est pietas, illi, si qua fortuna ipsis affulget, hanc omnem patrono acceptam ferunt, huic omnia tribuunt. Is est, qui iacenti salutarem porrexit manum, qui pro ea, qua multum potest, autoritate patrocinium praestitit, qui consiliis, monitis, studiis suis pulchre & eximie de fortunis nostris meritus est. Hic Deus nihil fecit. Sin humiliore fortuna est superstitiosus cliens, omnis felicitatis suae spem à voluntate clarissimi viri, quem amat, pendere opinatur, hinc plus praesidii in eius bonitate, quam forte in summi numinis sapientia & beneuolentia ponit.

* Conf. PLINIVS *Lib. II. Hist. natur. Cap.* 7.

CLEM-

CICERO *Lib. II. de Nat. Deor. Cap. 24.* DIODORVS SICVLVS *Biblioth. Histor. Lib. I. Sect. I. fol. 12.* EVSEBIVS *Praeparat. Euang. Lib. I. Cap. 9. Lib. II. Cap. 1. 2.* LACTANTIVS *Institut. diu. Lib. I. Cap. 15.* GERH. IOH. VOSSIVS *de idololatria Lib. I. Cap. 11. seqq.*

** Lege MART. CHEMNITIVM in *Exam. Concil. Trid. Part. III. Loc. IV. Cap. III. p. 877. sqq.*

*** Extant singularia monumenta, quibus Iureconsultorum, Medicorum, Theologorum, inter sanctos à Papicolis relatorum, nomina recensentur. Quae si nosse cupis, adeas IO. ADAM. BERNHARDVM *in der kurtzgefaßten curieusen Historie der Gelehrten Lib. III. Part. IV. Cap. 12. p. 386. sqq.*

§. XVII.

Hominum quoque societati maxima incommoda ac detrimenta superstitio erudita infert. Non commemorabo, quod illa bonorum animos offendat; nec quam multis imponat, latius explicabo, cum inter omnes probe constet, quot falsa, spuria & supposititia monumenta prolixior in hunc vel illum doctrinae laude florentem virum affectus nobis pepererit,* quibus detegendis discernendisque iam inde ab aliquot seculis Criticorum cohors insudat. Illud saltem verbosius expendam, quod deuotissimus summorum virorum cultor eos ipsos, quos nimis veneratur,

quam

quam maxime laedat. Ad peccata eos cultu suo sollicitat, quo offendiculo nihil grauius excogitari potest. Etenim, qui magnae apud alios autoritatis, vix à fastu & superbia temperare sibi potest. ** Dum alii illum ceu oraculum quoddam admirantur, seipsum admirari incipit. Peruestigat hinc naturam suam, eruditionis suae opes, indagaturus diuinum illud & excellens, ob quod in tanta apud ceteros est gloria. Id ubi inuenisse sibi videtur, tumescit, alios contemnit, supercilium attollit, magnos sibi spiritus sumit, atque dum multa deuota sibi pectora animadvertit, dictaturam in litteraria republica seu imperium arrogare sibi non dubitat. Quare nihil stultius est, nihil, quod musarum libertati magis nocet. Longius progreditur, qui semel coelestes honores usurpauit, & seruili coecoque cultorum suorum obsequio confisus, magna quaeuis, stulta saepe & insipida, quaeque statum publicum turbant, aut probos mores peruertunt, audet. Quorum pessimorum consiliorum facinorumque participes merito habentur, qui effusiori veneratione autorem illorum prosequuntur.

* Conf. ANDR. RIVETI Tract. *de autoritate patrum*, eius *Critico sacro* praemissum, *Cap. XIII.* IO. WOWERIUS *de Polymathia Cap. XVI. num. 9. p. 165. sq.*

** Digna est, quae heic repetatur ingenua ANNAE SCHVRMANNIAE confessio, supra à nobis proposita.

§. XVIII.

Praesentissima vero ex litteraria superstitione damna, & vltima pernicies, penes ipsum superstitiosum cultorem manent. Hac quippe eo adducitur, vt magistrum suum oraculi instar habeat, eiusque dicta nequaquam in examen vocet, potius in singula verba, ab ipso prolata, iuret, tanquam indubitatae veritatis documenta. Ita in autoritatis praeiudicium non paulatim, sed cum impetu homo miser labitur, in Oceanum illum errorum, in voraginem istam, quae sensus, quae cerebrum, quae omnes animi dotes absorbet, quae libertatem adimit, & nil nisi deditum aliis ad superstitionem vsque pectus saluum relinquit. Tangerem vulnera, panderem miserias, in quas praecipitare mortales praeiudicium autoritatis solet, nisi ex instituto de istis alii plenis scriptis disputassent. * Ad alium potius animi morbum, quem peruersus doctorum cultor contrahit, pergendum est. Scilicet dum quidam nihil agit, quam vt circa aliorum labores conatusque mirabundus haereat, nec consilia, artes ac subsidia, quibus eruditi adiuti, tot insignia opera

prae-

praeſtant, explorat, aliter fieri nequit, quin ſibi ipſi diffidat, deſperetque, ſe ad illud eruditionis faſtigium aſpirare poſſe. Neque heic ſubſiſtit hoc malum, ſed eo illum adigit, ut omnem animum prorſus abiiciat, id ſaltem contendens, vt perfunctorie & mediocriter litterarum ſtudiis inuigilet; ceterum illos, qui in ſcientiis ſupra vulgus ſapiunt, non interrupta exiſtimatione proſequatur.

* Quos indicant IO. GOTTFR. BUCHNERVS in libro *de vitiorum inter eruditos occurrent. ſcriptor. Cap. II. Sect. I. §. 4. p. 83. ſqq.* IO. HENR. BARTHIVS in *Diatribe de Praeiudiciis §. II. p. 7.* edit. Ienenſ.

CAPVT III.

DE REMEDIIS SVPERSTITIONIS ERVDITAE.

Conſpectus.

Connexio cum antecedentibus. §. I.
Media aduerſus ſuperſtitionem litterariam generalia: §. II. III.
ſpecialia, quae cauſis ſuperſtitionis opponenda, ſcilicet ingeniis praecocibus, §. IV.
iactantiae, eloquentiae, librorum & auditorum copiae, §. V.
infinitae librorum allegationi, §. VI.

Edito-

editorum operum multitudini, §. VII, denique Heroibus & monſtris eruditioni §. VIII.

§. I.

QVid iuuat ſuperſtitionem litteraria delineaſſe, quid iuuat, cauſas eius en iſſe, pernicioſosque expoſuiſſe fructus, n de medelis huic vitio adhibendis cogit mus. Circumſpiciemus itaque, quo pac malo iſti obuiam ire queamus, & moni hanc in rem generalia primum, mox ſp cialia, quam induſtrie & prudenter id fie poteſt, dabimus.

§. II.

Ante omnia menti tuae, quisquis in o ſeruandis illuſtribus viris nimis ſedulus ac religioſus, ſequentia ſubiicias: Orl litterarii lumina ſunt homines, * n propterea, quod pectus multis ſcient repletum habent, humanae ſortis faſti um excedunt: ** neque cunctas art ſingulasque diſciplinas deuorarunt, ſed nam atque alteram praecipue callent: * errant quoque, & in tractandis litte ſomnum ſibi aliquem obrepere, haud ra patiuntur: * multi videntur docti & pientes, qui non ſunt: ** dantur prae rea, qui, vt docti hominis laudem tueant variis rebus mortales decipiunt, famoſi inde impoſtorum nomen adepti. ***

* I

* Ipse sacer Codex id nobis inculcat *Eccles. VI. 10. Was ists, wenn einer gleich hochberühmt ist, so weiß man doch, daß er ein Mensch ist.* Quae verba licet secundum Ebraeam linguam paulo aliter inflecti possint, reipsa tamen idem dicunt. Conf. MART. GEIERVM ad h. l.

** Certe, si quidam sapientiae doctor hominum conditionem supergressus est, ELIAS propheta hoc nomine laudandus, quippe qui praeter alias fortunas, quae ipsi arriserunt, viuus in beatorum sedes translatus fuit. Ast quid de eo diuus IACOBVS? Ἠλίας, inquit *Cap. V. Epist. v. 17.* ἄνθρωπος ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν. *Elias war ein Mensch gleichwie wir*, interpretante LVTHERO.

*** DAN. GEORG. MORHOFIVS *Polyhist. litter. Lib. I. Cap. I. §. 12. p. 4. Intelligentia peragrare omnes disciplinas ingeniosi homines possunt; sed operari aequa ratione in omnibus mentis humanae angustia non permittit: cum vel excellentissima ingenia nunquam ita plures complexae sint scientias, vt non in aliquibus defecerint; quod M. Varronis, I. Caesaris, Plinii, Origenis, Clementis Alexandrini, Hieronymi, Augustini, Pici Mirandulae, Matthaei Aquauiuii, Scaligeri, Fracastorii, I. Baptistae Mantuani exemplis in doctissima de Encyclopaedia Oratione Tarquinius Gallucius probauit.*

* Hospitem ex Historia litteraria animum retulerit, necesse est, qui, quoties clari viri in re litteraria hallucinati sint, ignorat, & qui ignorat, legat IO. GOTT. BÜCHNERI *Sched. de vitiorum inter Erudit. occurrent. scriptoribus Cap. II. Sect. I. §. 2. p. 74. seqq.* & *Supplem. p. 24. in notis.*

** Supersedemus pertexendo eorundem cata-

logo, cum IO. BVRCHARD. MENCKENIVS in duabus de *Charlataneria Eruditorum declamationibus* plures eorum, qui fucum in orbe erudito fecerunt, feliciter in apricum protraxerit; cum quo coniungi poteſt, quae iam *Declamationibus* iſtis in editione cum notis variorum iuncta eſt, SEB. STADELII *Epiſtola ad Io. Philomuſum, de circumforanea litteratorum vanitate.*

*** Grata heic nobis otia fecit BVRC. GOTTH. STRVVIVS, cuius plena *de doctis Impoſtoribus Diſſertatio* ad calcem *Introduct. in notitiam rei litter.* extat.

§. III.

Et cum omnis praepoſterus erga inclitos & eruditione praeſtantes viros profuſae innitatur admirationi; admiratio vero inde originem trahat, quod effectus & opera videmus, cauſis ipſorum nos fugientibus, allabores, vt ad intimiorem Eruditorum notitiam pervenias, eoque condiſcas, qua ratione, quibusue mediis tam immenſa, totoque orbe dilaudata, ſcientia pectus excoluerint. Qui vero facultate in doctorum virorum arcana penetrandi deſtitueris, haec tecum ſaepius ponderes: Plures eorum, qui magnum inter Eruditos nomen ſunt conſecuti, ingentibus animi donis excelluerunt, cumprimis memoria, quae vaſtam rerum notitiam complectitur. * Plures ſummorum virorum, praefixo rite ſtudiorum fine, ſtatim à teneris annis recta via ad Parnaſſum iter inſtitu-

ftituerunt, qui adeo, dum alii per deuierrarunt, longius gradum promouere potuerunt. Plures eruditorum in emetiendo ftudiorum ftadio arcana methodo, & non trita alias via, vfi funt. ** Nonnulli mediis illegitimis, fpeciatim artis magicae ope adhibita, ftupendam eruditionem fibi compararunt. *** Haud pauci ex doctis viris gaudent arcanis, habent monumenta litteraria, quibus fere quotidie vtuntur, & unde omnis eorum fapientia promanat, quae tamen fummo ftudio celant. * Qui eximia litterarum fcientia egregiisque operibus inclaruerunt, plerumque optimis & exquifitis fubfidiis, copiofiffimoque librorum thefauro funt inftructi. ** Solent Eruditi in excogitandis veritatibus, in excutiendis libris, in componendis ingenii foetibus aut re, aut confilio, fefe invicem adiuvare, *** unde non eft, quod mireris, clariffimum quendam virum egregium quid interdum praeftare.

* *Multum imprimis ad fafcinandos Auditores memoria valet, promta ac praefens, fiue eam naturae beneficio acceperis, fiue arte aliqua, quam multi iactant, comparaueris*, adftipulante veritate quidam fcribit *in notis ad* I. B. MENCKENII *Charlataneriam Erudit. p. 23.* Ita plurimi docti viri, quos ceu eruditionis oracula orbis litterarius fufpexit, memoria valuerunt: IOSEPHVS IVSTVS SCALIGER, HVGO

GROTIVS, GERARDVS IO. VOSSIVS, CLAVDIVS SALMASIVS, IO. PICVS MIRANDVLANVS, PASCHALIVS &c. Vid. VINC. PARAVICINI *Singularia Erudit. Centur. II. num. 99. p. 138. Centur. III. num. 22. p. 160. & num. 86. 87. seqq. p. 204. seqq.* & IO. ADAM BERNHARDI *curieuse Historie der Gelehrten Lib. II. Cap. IV. p. 82. seqq.*

** Huc pertinet illud memoriae artificium, quo infinitas res nonnulli retinere, & illico bona fide ad miraculum & stuporem depromere sciunt. Conf. DAN. GEORG. MORHOFIVM *Polyhist. Litter. Lib. II. Cap. VI.*

*** Confer huc GOTTF. HECKINGII *Disput. de mediis illegitimis eruditionem comparandi*, qui §. *VII. p. 10.* ex MARTINI DEL-RIO *Disquisit. Magicis* obseruat: Idiotam quendam subito per artes magicas factum fuisse Theologum. Edidit quoque GEORG. CHRIST. WAGNERVS peculiarem *Dissert. Lipsiae 1715. de Eruditis Spirituum familiarium vsu suspectis*, vbi inter alios §. *XXXV.* I. C. SCALIGERVM affert, qui ipse de Spiritu suo familiari ita loquitur: *nunquam ad scriptionem seu commentationem accingor, nisi ab ipso genio meo inuitatus fuero, qui nobiscum intus loquitur, neque auditur, ostendens diuinitatis late patentes campos in animis nostris.* Addit memoratus WAGNERVS §. *XLII. p. 46. Vnicum forte eumque magnum seculo superiori Theologum adducere potuissemus, cuius in Academia olim contubernalis retulit, habuisse eum spiritum familiarem, capsula inclusum & holoserio caerulei coloris obuolutum, qui ipsi in studio Theologico insignes postmodum progressus facienti ductor monitorque extiterit.* Caue tamen, o-

mni supra captum tuum docto viro idem cum spiritu familiari aut malo genio commercium statim exprobres. Caute in hac imputatione procedendum, vti laudabile exemplum praeiuit laudatus WAGNERVS, qui inter triginta octo Eruditos, hoc nomine suspectos, plerosque excusat. Id quod GABRIEL quoque NAVDAEVS fecit in *Apologie pour les grands hommes soupçonnês de magie.*

* Disertum monitum est DAN. GEORG. MORHOFII in *Polyhist. litter. Lib. I. Cap. XV.* §. *29. p. 160. Arcana studiorum tuorum tibi serua*, quod mox ita illustrat: *Maiori admirationi sunt, quorum modi & causae ignorantur. In omnibus negotiis, commerciis, artibus, aliqua arcana sunt & recondita, quae sibi seruant, qui ista tractant: propalatis enim istis euilescit illorum pretium, & simul vel lucrum, vel honor, vel quodcunque commodum illis decedit. Quare si tibi singulares in aliqua scientia profectus sint, & occulta quadam arte parati, quam alii ignorent, eueniet, vt ea manifestata leuem rem aestiment, qui antea mirati sunt, cum se eadem id efficere ratione posse credant.*

** *Non sane Athenaeus eruditissimos suos* Δειπνοσοφιστῶν *libros nobis reliquisset, nisi Laurentii sui magna Bibliotheca fuisset vsus: Non Plinius exarasset vastam suam Historiam naturalem, Bibliotheca Romana destitutus: Non A. Kircherus, Caesar Baronius tot procudissent ingentia volumina absque auxilio Bibliothecae Vaticanae: Nec Baronio opposuisset eruditissimas suas Exercitationes Illustris Casaubonus, si non antea habitasset in Bibliotheca Regia Parisina. Taceo Franciscum Sylburgium, Salmasium ac Gruterum, qui erudita sua opera maximam partem debent* Bibliothecae Heidel-

bergensi. Praeterea doctissimum C. Barthium, qui Aduersaria sua composuit Bibliotheca Lipsiensi adiutus. Relinquo Gabrielem Naudaeum, qui Bibliotheca Cardinalis Mazarini, Nicolaum Rigaltium, qui Parisiana, Meursium, qui Leidensi, Morbosium, qui praecipue Gudii ac Gottorpiensi, Lambecium, qui Vindobonensi Bibliothecis vsi sunt, harumque ope tot illustria cedroque digna monumenta perpetuae posteritati reliquere. Agnosce verba IO. GERH. MEVSCHENII *in praefat. ad* TH. BARTHOLINI *Dissert. de libris legendis §. XIII.* In quo ipsi accedit DAN. GEORG. MORHOFIVS, qui in *Polyhist. litter. Lib. I. Cap. II. §. 24. p. 19. & Cap. III. §. 28. 29. p. 26. sq.* idem de ARISTOTELE, SIRMONDO, SALMASIO censet & comprobat.

*** Vt enim commercia litteraria, vt opum, quas ex fontibus librariis aliquis collegit, communionem inter doctos viros haud insolitam, taceam, circa ipsa componenda emittendaque ingenii monumenta doctus docti auxilium, nec frustra plerumque, implorare solet. Conf. TH. BARTHOLINI *Dissert. II. de libris legendis p. 34.* nou. edit.

§. IIII.

Inprimis praecludendi sunt fontes, & causae superstitionis litterariae tollendae. Attulimus supra inter eas aetatem, qua aliquis iuuenis adhuc in scenam prodit, mirandorumque operum autor est. Heic vero perpendas: Eiusmodi homines prae aliis sagaci ingenio & indole praestanti sunt praediti, cui citius deest, quod discat, quam quod capere nequeat; huius vero gloria non penes ipsos, sed, qui

eam

eam conceſſit, penes diuinum numen exiſtit. Praecocibus felix plerumque educatio obtingit; adſunt ipſis vel verſati probe in omni litterarum genere parentes, vel prudentes ſtudiorum morumque rectores, qui, ſuppeditatis omnibus adminiculis, per compendia ipſis ad muſarum ſacra viam pandunt. Quicquid ſit de ipſorum foetibus, plerumque minus elaborati, imperfecti, manci, & ita comparati ſunt, vt, vbi ad maturiorem aetatem editores peruenerunt, ipſi eos improbent & reiiciant. * Neque ſemper, quae ſub illorum nomine lucem vident, ipſis ſolis tribuenda. Sunt enim, qui vel omnia ipſis ſubſtituunt, vel auxiliis ſaltem enixe eos iuuant. **

* Eadem haec, vt & alia circa conatus excitatorum mature ingeniorum MICH. LILIENTHALIVS monet in *Tract. de Machiauelliſmo litter. §. XXII. p. 136. ſeqq.* quem huc conferre iuuabit.

** E. g. HVGO GROTIVS anno decimo quinto aetatis nondum impleto, notas eruditas in *Martianum Capellam* edidit, iisque iam tum nominis celebritatem comparare ſibi coepit; ſed ſunt, qui illas à IOSEPHO SCALIGERO, GROTIO ſuppeditatas fuiſſe tradunt, vt BVRC. GOTTH. STRVVIVS habet in *Diſſert. de doctis Impoſtoribus Introd. in notit. rei litter.* ſubnexa *§. XXXIX. p. 59.*

§. V.

Arrogantiae vero, qua multi laude & fama inſignes viri ipſi ſe & res ſuas

pudenter satis commendant, & vi illi ac venustati, qua valent, dicendi; porro pretioso, quem apud plerosque offendis, librorum apparatui; denique immensae auditorum & applaudentium, qua nonnulli gaudent, multitudini sequentia opponas. Illi tritissimum istud: nimium ne credas colori pariter ac clamori, sunt quippe inter eruditos ἀνεμοποιηταὶ, qui veriorem solidioremque, quae ipsis deest, scientiam garrulitate & stolida sui iactantia supplere conantur. * Isti sapientissimum effatum: quam multum inest humanis rebus inane. Plures splendida librorum copia superbiunt, quos legitimus eorum vsus &, qui in ipsis latent, sapientiae thesauri prorsus fugiunt. ** Huic dictum, quod quotidiana comprobatur experientia: Mundus vult decipi, decipiatur ergo. Qui vix digni, vt ab vno & altero audiantur, haud raro innumeram iuuenum turbam occultis artibus allicere solent. ***

* Si dictis fidem facere vberiori sermone instituerem, integrae sapientiorum commentationes huc transferendae essent. Quod cum operosum aeque ac superfluum sit, adhibere heic poteris, quos alibi commendauimus, I. B. MENCKENIVM *de Charlatanería Eruditorum* & MICH. LILIENTHALIVM de *Machiauellismo litterario*.

** *IO. GERH.* MEVSCHENIVS in *praefat.* TH. *BARTHOLINO de libris legendis* praemissa §. IX.

deli-

delirantis huiuscemodi hominis meminit, qui in publica quadam Auctione omnes fere libros orientales, praecipue Arabicos, solus mercabatur, vt circumstantes doctos emptores in sui tanquam excellentis Arabis, pro quo se venditabat, admirationem raperet, sed interrogatus praeter opinionem à quodam adstante, de empti cuiusdam libri Arabici titulo ac contentis, obmutescebat, ac suffuso in facie rubore prodebat maximam suam ignorantiam, seque omnium risui ac ludibrio exponebat.

*** Spurias easque parum honestas, qua magnum auditorum numerum aduocant, caussas diligenter euoluit CHRIST. WILH. LOEBERVS *in dem vernünfftigen Studenten, Part. I. Cap. XI. §. 5. p. 106. seqq.* Vin vero exemplum & simul documentum, quod decipientes alios haud raro multa iuuenum concio conueniat, lege PAVLI COLOMESII *Opuscula* κειμηλ. *Litt. C. XXXI. p. 66.*

§. VI.

Si forte ad existimationem docti cuiusdam viri praeposteram inclinare videris, eo, quod monumenta eiusdem infinitam librorum cognitionem spirant, ad animum reuoces sequentia. Viri, qui scribendo famam sibi comparant, non omnia, quae allegant, scripta viderunt, ne dicam, euoluerunt. Praeterquam enim, quod alibi iam consignata librorum autorumque nomina denuo afferunt; quae leuis opera, & dudum sapientioribus bilem mouit;* ab amicis non pauca subinde loca, quae ipsi deinceps in sua scripta transferunt, suppeditari solent.** 1

Non singulos, ad quos prouocant, libros docti viri ipsi legerunt. Sunt quippe ipsis ad manus homines, qui librorum lectioni sedulo vacant, argumenta eorum deinceps in docti viri vsum recitaturi.*** Non omnes, quos commendant, libros docti integros perlegerunt, sed saltem per partes aut indices delibarunt. * Seruant enim inter arcana sua Eruditi compendia legendi, quibus intra paucas horas materiam, quae spissis voluminibus comprehenditur, familiarem sibi reddunt. **

* Confer BVRC. GOTTH. STRVVIVM in *Introduct. in notit. rei litter. Cap. V. §. 4. p. 200. seqq.* & MICH. LILIENTHALIVM *de Machiauellismo Litter. §. XV. p. 85. seqq.*

** CHRISTOPH. MATTH. PFAFFIVS in *Sched. de morte naturali p. 26. not.* ** *Mireris tantam librorum Anglicanorum notitiam Grapio* (quodam *Theologiae recens controuersae* loco) *fuisse. Ast ab amico haec omnia ipsi enarrata fuerunt, qui eo ipso tempore in Anglia versatus fuit, cum hae lites ibidem agerentur.* Pariter *Schoockius* obiecisse VOETIO dicitur, quod ipsi multos in *Bibliotheca studiosi Theologiae* citatos auctores subministrauerit. Vid. TH. CRENIVS in *notis* ad IO. ANDR. BOSII *Introduct. in notitiam scriptor. Eccles. ad Cap. II. §. 14. p. 42.* edit. IO. GEORG. WALCHII.

*** Praeceptum hoc alumnis suis dedit MORHOFIVS, vt si opibus non destituantur, amanuenses alant non eruditos, quibus legendi colligendique negotium committant. Id quod

SAL-

SALMASIVS aliique praestantissimi viri fecerint, *Polyhist. Litter. Lib. I. Cap. XXI. p. m. 241.* Adde *Lib. II. Cap. VIII. p. 404.* Exempla doctorum virorum, qui hac ratione doctrinae suae opes amplificarunt, recenset PAVLVS COLOMESIVS in *Recueil de Particularitez*, quae in *Opusculis* eius deprehenduntur, *pag. 125. M. Iunius*, inquiens, *m' a assuré, que Selden (qu'il connoissoit particulierement) faisoit lire plusieurs personnes pour luy, comme on l' a dit autrefois du Cardinal du Perron; de l' Avocat General Servin, & de M. du Plessis.*

* Perhibetur id de GISB. VOETIO, quod autores, quos in suffragium vocare solitus fuit, ab initio ad finem haud perlegerit, sed duntaxat quasi per indicem. Vid. TH. CRENIVM *loco alleg. p. 43.*

** Non idem omnibus cordatum pectus, vt cum BACONE VERVLAMIO studiosam gentem moneant: *Sunt libri, quos leuiter tantum degustare conuenit, sunt quos deglutire cursimque legere oportet; sunt denique, sed pauci admodum, quos ruminare & digerere par est; hoc est libri quidam per partes tantum inspiciendi; alii perlegendi quidem, sed non multum temporis in iisdem euoluendis insumendum; alii autem pauci diligenter euoluendi, & adhibita attentione singulari. Inuenies etiam libros haud paucos, quos per alios & vicaria opera legere sufficiat, eorumque compendia tantum desumere*, apud MORHOFIVM *loc. cit. Lib. II. Cap. VIII. §. 20. p. m. 409.* Pari candore hoc de argumento differit TH. BARTHOLINVS *Dissert. VI. de legendis libris p. 144. seq.* rec. edit.

§. VII.

De illis vero, qui multis ingenii monumentis

quorum alterum alterum quasi premit, maximam aliis admirationem mouent, praeter hactenus dicta speciatim notes: Plerumque cogitationes suas hi homines celeriter effundunt, nec satis praemeditate. * Plurima aliis surripiunt, alienisque vitulis haud raro arant: ** Non omnes eorum foetus eadem aestimatione metiendi, cum plerique lima & emendatione indigeant, atque vix vnus & alter ex illis iudicia doctiorum hominum per omnia ferre possit: *** Nonnulli polygraphorum aut ab eruditis parentibus iure hereditario, aut ab aliis emtionis beneficio collectos doctrinae thesauros, affecta opera &c. obtinuerunt, quae luci publicae exponendo deinceps magnum apud imperitiores nomen consequuntur. *

* IOACH. FORT. RINGELBERGIVS Polygraphum ita instruit: *Dic calcographis, parent se, librum te dare velle excudendum, etiamsi ne paginam quidem paraueris. Tum facile totam voluminis speciem animo concipere, inde singulas partes leuiter in comoediarum argumenti modum describere: denique quotidie, quantum illis satis erit, absoluere poteris. Quum sic inceperis aliquid, perficere debes, velis nolis.* Vid. IO. BVRCK. MENCKENII *Orat. de Charlataneria Erudit. p. 32. in not.*

** Plagiarii vulgo in erudito orbe audiunt, quorum tantus numerus, vt pleni eorum indices, à viris eruditissimis confecti, extent. Conf. BVRC. GOTTH. STRVVII *Introduct. in notit. rei litter. Cap. VIII. §. 20. p. 416. seq.* add. *Supplem. p. 140.* BVCHNERI *Schediasm. de vitiorum inter Erudit. occurrent. scriptor. Cap. I. Sect. I. §. 6. p. 159. seqq.* IO. AD. BERNHARDI *kurtzgefaste curieuse Historie der Gelehrten* Lib. III. Part. *VII. Cap. I. p. 552. sqq.*

*** Apprime huc quadrant, quae TH. BARTHOLINVS obſeruat: *notandum tamen in hac librorum fertilitate ex vno plerumque alteroue labore palmam meritam Auctori efflorescere, ex reliquis diligentiae laudem. Sic inter innumera B. Augustini opera Libri de Ciuitate Dei eminent. Iosephi Scaligeri de emendatione temporum, Petauii Rationarium temporum, Salmasii in Solinum exercitationes Plinianas, Casauboni in Baronium exercitationes &c. efferimus, quibus magna ista seculi lumina inclaruerunt, si nihil aliud posteritati suae reliquissent, Differt. III. de libris legendis p. 65. 66.*

* Huc ſpectant quoque libri editi, manu illuſtrium virorum perpoliti & adaucti. Diligenter hos conquirere iubet harum rerum peritiſſimus MORHOFIVS *Polyhist. Litter. Lib. I. Cap. VII. §. 35. p. 59.* additque: *Ac fuere in Belgio hoc consilio vsi, vt sibi compararent autores, manu Scaligeri notatos, e quibus adeo profecere, vt magnam sibi è scriptis Criticis famam, alieno tamen ingenio fulti, acquisiuerint: quorum ego nomina intacta relinquo.*

§. VIII.

At Heroes iſti litterarum, illa reipublicae eruditae monſtra & oracula mentem tuam adhuc percellunt. * Quicquid ipſis ex momentis adhuc commemoratis applicaueris, ſemper tamen, quae tuum ſuperant captum, ſuperſunt. Hinc itaque vt te expedias, non potes non diuinum quid heic ſuſpicari, & eapropter effuſiſſimos honores deuotamque obſeruantiam ſummis illis viris decernere. Enimvero huc nondum delabendum eſt. Neque enim conſummata rerum notitia ipſis tribuenda, ** neque ſupremum Numen, *quod* inuſitatas ingentesque in Heroes illos

illos contulit animi dotes, gloria sua ac celebratione defraudandum est. ***

* Exemplum eiusmodi hominis ad stuporem docti habes apud DAN. GEORG. MORHOFIVM *Polyhist. Litter. Lib. I. Cap. XXII. §. 37. sqq. p. 266. sq.*

** IO. CLERICVS in *Arte Crit. Tom. I. Part. I. Cap. V. §. 14. p. 103. Caeterum quaecunque de eruditionis monstris nonnullis iactentur, quasi omnia pene ingenio complexa sint disciplinarum genera: & illi (quidni enim verum profitear?) & alii, quotquot litterarum studiis operam dederunt, experti sunt verissimum esse illud Poetae: Non omnia possumus omnes.*

*** Vtinam omnes, cum superstitiosi insignium virorum cultores, tum ipsi, qui, Idolorum loco se haberi, impune patiuntur, verba CHRISTOPH. AB VTTENHEIM, Antistitis Basileensis, saepius mente sua voluerent? Is ediderat Statuta Synodi Basileensis cum Oratione egregia ad Clerum, quam cum carminibus suis extollerent Clerici vehementer, hos versus statim illis reposuit:

Parcite Pierides nobis adscribere laudes;
Laus virtutis opus; nos mala multa premunt.
Exigua nobis virtus, nec labe caremus,
Plangite nos, celebrent carmina vestra Deum.

Referente id VINC. PARAVICINO *de Singular. Erudit. Centur. III. num. 82. p. 202.* Quid hoc ipso VTTENHEIMIVS, inter Eruditos sui temporis non minimo loco ponendus, aliud dicere voluit, quam illud:

SOLI DEO GLORIA.

---

pag. 80. lin. 21. *sapientiae* pro *sapientiarum.*

